

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2020

Karolína Míková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Identita a volný čas vietnamských dětí

Diplomová práce

Autor: Bc. Karolína Míková
Studijní program: N7507 - Sociální pedagogika
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Karolína Míková
Studium:	P18P0636
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Identita a volný čas vietnamských dětí
Název diplomové práce AJ:	Identity and leisure time of Vietnamese children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce popisuje etnickou identitu, specifika vietnamské menšiny v České republice a zaměřuje se na trávení volného času vietnamské mládeže. Cílem práce je zjistit vliv etnické identity na trávení volného času mladých Vietnamců. Výzkumné šetření probíhá metodou interview s vietnamskými dětmi, jejich rodinnými příslušníky a pedagogickými pracovníky.

BAREŠOVÁ, Ivona, ed. Současná problematika východoasijských menšin v České republice. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 126 s. ISBN 978-80-244-2645-7. BLAFKOVÁ, Martina. Specifika života vietnamské komunity v ČR [online]. E-polis.cz, 22. leden 2009. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/specifika-zivota-vietnamske-komunity-v-cr.html> DRBOHLAV, D. a D. DZÚROVÁ. "Where are they going?": Immigrant inclusion in the Czech Republic (A case study on Ukrainians, Vietnamese, and Armenians in Prague). International Migration [online]. 2007, 45(2), 69 - 95. DOI: 10.1111/j.1468-2435.2007.00404.x. ISSN 00207985. ŠIMEČKOVÁ, Šárka. Vietnamská komunita v Praze. 1. vyd. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010. 46 s. ISBN 978-80-85394-72-6.

Garantující pracoviště:	Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27. 11. 2020

.....

Karolína Míková

Poděkování

Děkuji Mgr. et Mgr. Radkovi Vorlíčkovi, Ph.D., za vedení práce a poskytnutí odborných rad. Také děkuji všem respondentům za jejich trpělivost a ochotu výzkumu se zúčastnit.

Anotace

MÍKOVÁ, Karolína. *Identita a volný čas vietnamských dětí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 82 s. Diplomová práce.

Práce pojednává o identitě a volném čase vietnamských dětí. Cílem práce je zjistit, jak etnická identita působí na trávení volného času vietnamských dětí. V první kapitole práce přibližuje vietnamskou komunitu v České republice. Zaměřuje se na kulturu a zvyklosti menšiny a podrobněji popisuje především druhou generaci Vietnamců. Druhá kapitola se věnuje etnické identitě a faktorům, které jí ovlivňují. Následující kapitola se věnuje volnému času se zaměřením na trávení volného času vietnamských dětí. Výzkumné šetření vychází z teoretického podkladu. Kvalitativní výzkum probíhal metodou interview s vietnamskými dětmi, rodinnými příslušníky a pedagogickými odborníky.

Klíčová slova: volný čas, etnická identita, Vietnamci, druhá generace.

Annotation

MÍKOVÁ, Karolína. *The Identity and leisure time of Vietnamese children*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 82 pp. Diploma Dissertation.

The first chapter describes the Vietnamese community in the Czech Republic. It focuses on the culture and customs of the minority and describes in more detail the second generation of Vietnamese immigrants. The second chapter deals with ethnic identity and the factors that affect it. The next chapter is devoted to free time with a focus on spending free time of Vietnamese children. The research is based on a theoretical basis. The research is based on a theoretical basis. Qualitative research was conducted by means of interviews with Vietnamese children, family members and pedagogical experts.

Keywords: leisure time, ethnic identity, Vietnamese, second generation.

Obsah

Úvod	7
1 Vietnamská komunita v České republice	8
1.1 Vietnamská kultura a zvyky	9
1.2 Generace vietnamských obyvatel ČR	13
1.2.1 Druhá a jedenapůltá generace	14
2 Etnická identita	16
2.1 Faktory ovlivňující formování etnické identity	20
3 Volný čas vietnamských dětí	23
3.1 Vlivy působící na trávení volného času	23
3.2 Aktivity ve volném čase	25
4 Výzkumné šetření	28
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	28
4.2 Metodologie výzkumu.....	29
4.3 Etické aspekty výzkumu	32
4.4 Charakteristika výzkumného souboru	33
4.5 Vyhodnocení výzkumu.....	35
4.5.1 Výsledky výzkumného šetření u rodinných příslušníků	35
4.5.2 Výsledky výzkumného šetření u vietnamských dětí.....	48
4.5.3 Výsledky výzkumného šetření u pedagogických pracovníků	53
Diskuze	59
Závěr	63
Použitá literatura a online zdroje	65
Přílohy	70

Úvod

Všechny kultury se vyvíjí v odlišných podmínkách a nejen díky tomu jsou si rozdílné a mají odlišné kulturní dědictví. To, co je platné a účinné v jednom prostředí však nemusí platit v prostředí jiném. Není proto divu, že v dnešním globalizovaném světě je potřeba, aby na sebe kultury častěji reagovaly, protože se často jejich pole působnosti překrývají (ŠIŠKOVÁ, T., 2008).

Pro děti vietnamských přistěhovalců v Čechách může být postavení mezi dvěma kulturami velmi složité. Na jedné straně kultura jejich vlastní rodiny, která patří k menšině a na druhé straně kultura většinové, české společnosti, se kterou se setkávají všude mimo rodinu, ve školním prostředí, mezi vrstevníky. Kulturní a skupinová identita je v multikulturních demokratických společnostech důležitá. Mladí lidé musí rozvíjet znalosti, postoje a dovednosti, které jim umožní fungovat v globální společnosti. Globalizace ovlivňuje všechny aspekty komunit, včetně víry, norem, hodnot a chování (BANKS, J. A., 2008).

Volný čas hraje důležitou roli v osobnostním vývoji dítěte a dospívajícího. Díky trávení volného času může dítě mimo jiné objevovat a rozvíjet své zájmy a uspokojovat potřeby. Výběr aktivit je ovlivněn různými faktory a velkou rolí ve výběru hraje rodina a hodnoty rodiny. Volný čas také může přispět k lepší integraci do společnosti a pomoci dětem navázat vztahy s vrstevníky (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009).

Cílem práce je zjistit a popsat vliv etnické identity na trávení volného času mladých Vietnamců. Téma, identita a volný čas vietnamských dětí bylo vybráno z důvodu nedostatečně prozkoumané oblasti a autorčiných osobních kontaktů. Výzkumy zaměřené na vietnamskou menšinu se většinou dotýkají témat etnické identity, školní úspěšnosti, kriminality, ale v oblasti volného času doposud mnoho výzkumů neexistuje.

Důležitost tématu spatřuji především v lepším poznání vietnamské minority v Čechách, konkrétně druhé generace, která se od generace svých rodičů liší v mnoha aspektech a je za potřebí ke zkoumání této generace i si tímto poznatkem přistupovat. Osobní kontakty mezi vietnamskou minoritou jsou především mezi mladými dospělými, kteří se narodili v České republice a vyrůstali zde. Autorka byla sama svědkem nespočetných reakcí majoritní společnosti na vietnamské děti,

ať už pozitivních či negativních předsudků z řad učitelů, vrstevníků, veřejnosti. Téma multikulturalismu a etnické identity autorce také blízké z důvodu členství v studentské organizaci Erasmus student network.

1 Vietnamská komunita v České republice

Skupina jedinců patřící k vietnamskému etiku se označuje jako vietnamská komunita nebo vietnamská menšina. Mezi těmito dvěma označeními je však značný rozdíl ve významu. „*Pojem komunita reflektuje vnitřní kohezi a smysl pro kolektivní identitu a pojem menšina pozici etnické skupiny ve společnosti daného státu*“ (Baubuck 1994 in FREIDINGEROVÁ, T. 2014, str. 29). V České republice není vietnamská komunita oficiálně uznána za národnostní menšinu. „*Vietnamská komunita je často charakterizována jako velmi uzavřená, samostatná a izolovaná komunita bez výrazné potřeby integrovat se do života české populace, která stojí na významné vnitřní provázanosti*“ (BLAFKOVÁ, M., 2009).

Vietnamská komunita na území České republiky není novým fenoménem. Rapidnější nárůst stěhování Vietnamců do země byl zaznamenán v 50. letech 20. století, na základě smluv o rozvojové pomoci. „*Postupem času byly v 60. a 70. letech uzavírány další bilaterální dohody, na jejich základě do Československa postupně přijížděli desítky tisíc vietnamských učňů, stážistů, studentů a dělníků*“ (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009, str. 161). Vietnamci se v Čechách vzdělávali, pracovali a v roce 1990, kdy byly smlouvy vypovězeny, zde pobývalo 13 tisíc občanů vietnamského původu. Nyní je největší kumulace lidí vietnamského etnika ve velkých městech a také v pohraničních regionech (převážně u hranic s Rakouskem a Německem). Za dob socialismu byla česká společnost v celku uzavřená a obecně se nepočítalo s usazováním cizinců v zemi. Ačkoliv nebyli vietnamští spoluobčané za doby socialismu novým fenoménem, ani oni sami nepočítali s trvalým pobytem v zemi a proto si obě skupiny jak vietnamská minorita, tak česká majorita musela na tuto skutečnost zvyknout.

Vietnamci jsou poměrně dobře integrováni do českého ekonomického systému a to především díky svým vlastním podnikatelským příležitostem. „*Dalším zajímavým aspektem této imigrantské skupiny je její vysoká vnitřní heterogenita. Například řada podnikajících Vietnamců je v české společnosti zakotvena i skrze své děti navštěvující dnes základní či střední a vysoké školy*“ (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009, str. 162).

V roce 2011 se k vietnamské národnosti v ČR přihlásilo 29 660 osob, z toho mělo 800 osob české státní občanství. Od roku 2014 se stalo možným mít dvojí státní příslušnost. (Vláda České Republiky, 2013) Můžeme se domnívat, že tento nový zákon mohl mít za příčinu nárůst českých občanství. Dle Českého statistického úřadu

od roku 2013 stoupal počet nově nabitých českých státních občanství u Vietnamců. V roce 2013 nabylo českého státního občanství 166 Vietnamců, v roce 2014 počet vzrostl na 298 a o dva roky později dostalo české státní občanství 405 Vietnamců (ČSÚ, 2020).

V ČR je možné najít několik desítek organizací, sdružujících příslušníky vietnamské menšiny. Existují různá profesní uskupení nebo spolky podporující podnikatelské aktivity vietnamské menšiny. Některé uskupení založili vietnamisté nebo vietnamští studenti, jako například Klub Hanoi. K největším organizacím patří Svaz Vietnamců v ČR, Asociace českých občanů vietnamského původu anebo spolek Van Lang, který se zaměřuje na lidská práva a kulturu. Další kluby jsou zaměřené například na náboženství, sport, politiku a další (Vláda České republiky, 2013).

V médiích je obraz vietnamské minority představován především ve spojitosti s kriminalitou. Dle témat, kterým se mediální příspěvky o Vietnamcích věnují, zdaleka převažují příspěvky o kriminalitě s počtem 63% v porovnání s druhým nejzmiňovanějším tématem, Vietnamem s 11% (BROUČEK, S., 2003). Takto je české populaci představována vietnamská minorita dlouhodobě a je vytvářen předsudek, se kterým vietnamské děti ve většinové společnosti vyrůstají. Podle výzkumu Bezoušky je v české společnosti kromě negativních stereotypů o vietnamské menšině jako jsou nevyzpytatelnost, podlézavost, neodvádění daní a výroba a distribuce drog, rozšířené také pozitivní stereotypy. Mezi zdaleka nejvíce zmiňovaný pozitivní stereotyp patří pracovitost následovaná slušností a srdečností (BEZOUŠKA, Š., 2016).

1.1 Vietnamská kultura a zvyky

Vietnamská mentalita je ovlivněna několika myšlenkovými proudy a to konfucianstvím, taoismem, buddhismem a animismem. Tato náboženství a nauky stále velmi silně ovlivňují uspořádání společnosti, vztahy mezi lidmi, komunitu i stát. Můžeme však také pozorovat do Vietnamu pronikající vlivy západní kultury a industrializace, především pak vlivy křesťanství, západní filosofie a tržní ekonomiky. „*Součinností jednotlivých duchovních a filosofických směrů byl vyvinut složitý hierarchický systém uspořádání východoasijské společnosti, kolektivistické pojetí „já“ a holistické vnímání světa, ve kterém je jedno od druhého neoddělitelné*“ (FREIDINGEROVÁ, T. 2014, str. 31). Freidingerová tento systém nazývá složitou mozaikou společenských vztahů, kde je celek důležitější, než jedinec a každý

má přesně stanovené role, které plní a stává se tak nepostradatelným. V takto nastavených pravidlech postrádá společnost koncept práv jednotlivce. Vietnamská kultura postupně koncept z části přijímá, avšak kolektivistické vymezení života stále přetrvává. Vzhledem ke kolektivistickému pojetí života se tedy dá předpokládat, že rozhodnutí o migraci není rozhodnutím jednotlivce, ale společnosti anebo skupiny. Podle teorie nové ekonomické pracovní migrace¹, je migrace kombinací relativní deprivace, rodinné strategie a dělby nákladů a zisků. „*Hlavním aktérem v procesu rozhodování k migraci je rodina nebo domácnost, nikoliv pouze jedinec, který by sledoval realizaci svých osobních intencí a tužeb*“ (FREIDINGEROVÁ, T. 2014, str. 32).

Pro pochopení fungování vietnamské komunity v české společnosti, si musíme objasnit, jaké hodnoty jsou ve vietnamské kultuře důležité. Jednou z nejdůležitějších hodnot je bezpochyby rodina. Starším lidem, rodičům, učitelům a starším sourozencům je prokazována úcta. Avšak také starší by se měli v případě potřeby o mladší postarat a zajistit je. V rodině se u dětí dle věku automaticky předpokládá, že jsou podřízeny dospělému jako autoritě. Jako dospělou autoritu lze chápat jak rodiče, tak starší sourozence. Od dítěte se vyžaduje poslušnost, dobré známky, pomoc rodičům a od starších sourozenců se předpokládá, že pomohou také s výchovou mladších sourozenců. Pro českou společnost nejsou tyto zvyky vzdálené, jediným rozdílem je pravděpodobně to, že vietnamští rodiče mohou být pro své děti o něco silnější autoritou, než čeští rodiče pro své děti. „*Vietnamské děti přijímají autoritu starší osoby samozřejmě, to je rys, který je velmi pevně spjat s kulturním zázemím, ve kterém děti vyrůstají*“ (BITTNEROVÁ, D., 2006, s. 327). Vietnamské děti mají úctu ke starším lidem, ale u generací vyrůstajících v Čechách se již projevuje vliv českého prostředí. Děti například nedodržují některé tradice, bez jejichž plnění by byly ve Vietnamu považovány za velmi drzé. Bittnerová uvádí jako příklad podávání věcí starší osobě oběma rukama namísto jedné.

Ačkoliv se konfuciánství, které má ve Vietnamu tradičně vliv, přiklání k patriarchálnímu uspořádání rodiny, lze ve vietnamské kultuře pozorovat obdiv k ženám až prvky matriarchální společnosti. Obecně platí, že otec rodiny má hlavní slovo, je nejvyšší autoritou v rodině a dle stereotypní představy s ním není možno

¹ Autoři teorie nové ekonomické pracovní migrace - Stark a Bloom, 1999

diskutovat. Šišková však uvádí, že praxe bývá jiná a ženy mají ve Vietnamu vysoké postavení nejen v rodině, ale i na různých důležitých pracovních pozicích. Vztahy a zvyklosti ve vietnamské rodině jsou poněkud odlišnější, než v rodině české. Žena například nepřebírá jméno svého muže, proto je často složité odhadnout vazby vietnamské rodiny zvenčí (ŠIŠKOVÁ, T., 2001).

Pojem rodina je v České republice chápán jako pouze jako rodina nukleární, ve Vietnamu tento pojem zahrnuje i širší příbuzenstvo. Tento rozdíl není pouze na neformální bázi, ale lze jej vyzorovat i v legislativě například v cizineckém zákoně a určení příbuzných pro dlouhodobé vízum (FREIDINGEROVÁ, T. 2014). Děti a rodiče mohou často sdílet domácnost také s dalšími členy rodiny anebo se známými. V domácnosti společně s rodiči a sourozenci děti vyrůstají také s tetami nebo strýci, kteří nemusí být ale nutně v příbuzenském vztahu s rodiči. Prarodiče dětí žijí však většinou stále ve Vietnamu (BITTNEROVÁ, D., 2006). Rodiny často bydlí na sídlištích. V případě lepší finanční situace si kupují domky společně s dalšími příbuznými nebo jinými rodinami. I pokud spolu rodiny nebydlí, tak se alespoň často schází u večeře. Nejsou přítomni pouze děti a rodiče, ale také širší rodina. *„Vietnamský životní styl je založen na soužití velkého společenství v jakémsi „veřejném prostoru“. Vietnamec se cítí dobře, když je kolem něj hodně lidí, které dobře zná“* (BITTNEROVÁ, D., 2006, s. 326).

Další velmi významnou hodnotou je ve vietnamské kultuře vzdělávání. Důležité postavení má vzdělávání hlavně kvůli historii, kdy v dlouhém období chudoby nebylo možné se nijak vzdělávat a i nyní platí, že rodiče vkládají veškeré snahy a své celoživotní úspory do vzdělávání dítěte (ŠIŠKOVÁ, T., 2001). Rodiče jsou ohledně vzdělání velmi obětaví a snaží se, aby se jejich dítě naučilo česky co nejrychleji. Jsou ochotni na vzdělání dětí využít veškeré své finanční prostředky (BITTNEROVÁ, D., 2006).

Některé odlišnosti české a vietnamské kultury bývají často příčinou nedorozumění mezi lidmi. Pro tento výzkum je zásadní si uvědomit, že mladí Vietnamci jsou ovlivněni oběma kulturami a přijímají z každé z nich určitou část. Jedním příkladem odlišnosti kultur je vnímání úsměvu. Úsměv má v asijské kultuře více významů a je užíván i v jiných situacích než pouze při radosti, humoru a jako vyjádření štěstí. Úsměv je užíván i v nepříjemné situaci za účelem zmírnit fakt, že nesnadnou situací člověk někoho obtěžuje. Úsměvem se dá také v asijské kultuře vyjádřit omluva, pokud dotyčný mluvčímu nerozumí. Pro Čecha mohou být takové

situace zcela nepochopitelné (ŠIŠKOVÁ, T., 2001). Obecně citové vnímání má u Vietnamců širší úlohu, než na jakou jsme zvyklí v Čechách. Není přípustné, aby si páry projevovaly náklonnost na veřejnosti. Ve vietnamské kultuře jsou citové projevy jako například polibky vnímány jako něco, co je vyhrazeno pouze pro soukromí, protože se nechtějí chlubit na veřejnosti s něčím pro ně tak cenným. Vnímání dotyků je také odlišné. „*Dotyk či pohlazení po vlasech je výsadou rodičů, kteří hladí své děti. Jinak se pohlazení považuje za projev přílišné sebedůvěry*“ (ŠIŠKOVÁ, T., 2001, str. 102). Například i obyčejné podání ruky se také z části liší. Vietnamci při podání ruky stisknou druhou rukou obě podávané ruce shora. Další odlišnosti jsou různá haptická a neverbální gesta. Pro Čecha může být matoucí gesto, kterým k sobě Vietnamec někoho přivolává, protože z naší zkušenosti se více podobá gestu, kterým chceme někomu naznačit, aby odešel. Ve Vietnamu je také považováno za neslušné smrkání do kapesníku, naopak slušností je být upravený a pěkně oblečený (ŠIŠKOVÁ, T., 2001).

Jedním z projevů slušného chování je pohostinnost. Každý by měl být připravený mít kdykoliv hosty a dobře se o ně postarat. Mlaskání a říhání u jídla se za neslušné nepovažuje, naopak je to vnímáno jako projev díky vůči hostiteli a pochvala za dobré pohoštění. Vietnamci nehledí na nepořádek během stolování, vše se uklízí až po jídle (ŠIŠKOVÁ, T., 2001).

Za slušné chování se ve Vietnamu také považuje nestěžovat si neustále na vlastní problémy a přidělovat tak starosti svému okolí. Konflikty mezi lidmi se na veřejnosti nikdy neřeší a před ostatními se Vietnamci chovají tak, aby nebylo poznat, že nějaký konflikt mají. Zároveň se nepovažuje za vhodné ukazovat druhému, že v něčem chyboval. „*Chybující by neměl být před ostatními zostuzen. Neměl by být přinucen „ztratit tvář“. Tvář může ztratit i ten, kdo hrubě a přímo někomu něco na veřejnosti vytkne*“ (ŠIŠKOVÁ, T., 2001, str. 101). Konflikty s jedinci se řeší nepřímo, přes prostředníka, kterým je někdo starší a „výše“ postavený jako například rodiče nebo nadřízený dotyčného člověka. Přímá argumentace a prosazování si svého postoje, se také považuje za neslušné.

Vietnamci se zároveň necítí dobře při přímém pohledu do očí. Mohou to považovat za domýšlivost druhého člověka. Hádky a diskuse, obzvláště pokud jsou hlasité, jsou Vietnamcům z pravidla nepříjemné. Některé z těchto zvyků si Vietnamci zachovávají i při životě v České republice. Konkrétně tradice týkající se jídla jsou velmi patrné. K přípravě jídla si členové domácnosti vyčlení až 3 hodiny a samotná

konzumace potom trvá velmi dlouho. Během jídla se řeší nejrůznější záležitosti týkající se například chodu domácnosti a vzdělávání dětí. Důležitou tradicí je také uctívání předků. V domácnostech můžeme vidět oltáře s fotkami členů rodiny a předků, vonnými tyčinkami a ovocem či jiným jídlem. „*Rodiče většinou velice silně vedou dítě k tomu, aby mělo ve vážnosti svou vlast, aby jí zůstalo věrno*“ (ŠIŠKOVÁ, T., 2001, str. 103).

Jedním z rysů vietnamské komunity na českém území je její uzavřenost. Souvisí to s několika příčinami, jako jsou například kulturní odlišnost a jazyková bariéra. Komunikační jazyk vietnamské komunity je vietnamština, ačkoliv mladší děti již nerozumí vietnamštině tak dobře, jako jejich rodiče. Sourozenci spolu mluví zpravidla česky, pokud mají stejnou znalost českého jazyka (BITTNEROVÁ, D., 2006). Kulturní šok, lze oboustranně zmírnit tak, že členové majoritní i minoritní skupiny nemají pravidelné a intenzivní vztahy. Tato separace obou skupin pak napomáhá k předsudkům a začlenění do majoritní společnosti se tak stává těžším a těžším (ŠIŠKOVÁ, T., 2001).

Ačkoliv se majorita setkává s vietnamskou komunitou v České republice již desítky let, rozdíly, které sebou asijská kultura přináší, jsou stále v české společnosti znatelné a nezanikly. V následující kapitole jsou představeny generace vietnamské minority v České republice, přičemž důraz je kladen na jedenapůltou a druhou generaci mladých lidí, kteří v českém prostředí vyrostli. Pro tyto generace je totiž typičtější mísení dvou kultur.

1.2 Generace vietnamských obyvatel ČR

Nejspíše nejvýraznější rozdělení vietnamského obyvatelstva u nás je dle příchodu do země. Lze konstatovat, že jsou zde tři skupiny. Starousedlíci, porevoluční Vietnamci a tzv. „čerstvá vlna“, která se do České republiky dostává po roce 2000 (BLAFKOVÁ, M., 2009).

Freidingerová rozděluje vietnamskou komunitu také do tří skupin. Jsou to tzv. potenciální migranti, Viet Xú a navrátilci. Skupina Viet Xú, je označení, které mezi sebou někdy užívají sami členové komunity a váže se přímo pro označení českých Vietnamců. Přívlastek Xú je foneticky odvozen od koncové slabiky slova „vietnamců“. Pod pojmem Viet Xú Freidinerová uvádí jak vietnamské imigranty, tak jedince, kteří se v České republice již narodili. Skupina se dále dá dělit na generaci první, jedenapůltou a druhou. **Generací první** se rozumí migranti narození

ve Vietnamu a do České republiky se přistěhovali v dospělosti. **Generace jedenapůltá** je souhrnné označení pro jedince narozené ve Vietnamu, kteří se do Čech se dostali ještě jako školou povinní a absolvovali zde školní docházku. Freidingerová specificky uvádí, že tato generace musela přijít do České republiky mezi svými šesti a devatenácti lety. **Druhá generace** označuje Vietnamce narozené v Česku, nebo ty, kteří přišli do země v raném věku a prošli tu všemi stupni základního vzdělání (FREIDINGEROVÁ, T. 2014).

Druhé generaci se bude podrobněji věnovat následující kapitola z důvodu navazujícího výzkumu, který se soustředil právě na druhou generaci právě vyrůstajících Vietnamců v Čechách.

1.2.1 Druhá a jedenapůltá generace

Druhá generace, tedy děti vietnamských přistěhovalců, se od svých rodičů v mnoha aspektech velice odlišují. Někteří se v Česku již narodili, jiní se přistěhovali v útlém věku a navštěvovali tak základní školu v Čechách. Mluví proto na rozdíl od svých rodičů plyně česky a vietnamština, především psaná, jim může dělat problém. *„Vzhledem k pracovní vytíženosti rodičů trávily hodně času v českém kulturním prostředí – buď ve školách na různých kroužcích a na doučování, nebo s tzv. českými babičkami (najatými chůvami). Mají české návyky a chování (stravovací návyky, spotřební chování), kredit volného času a volnočasové aktivity, ale i potřebu nasycování individuálních potřeb, čímž se od tradiční vietnamské společnosti liší nejvíce“* (FREIDINGEROVÁ, T. 2014, str. 98-99). Tento model evropského individualismu je častou příčinou neshod mezi druhou generací a jejich rodiči. *„Díky školním činnostem jsou potomci integrováni do kulturně-vzdělávacích a sportovních aktivit české majority (výlety na hrady a zámky, do zoo, divadel, kin, školní lyžařské zájezdy, poznávací zájezdy do zahraničí atd.) a s postupujícím časem přejímají chování Čechů“* (FREIDINGEROVÁ, T. 2014, str. 99). Díky povinným plaveckým kurzům na školách se například na rozdíl od svých rodičů naučila většina mladých Vietnamců plavat.

K Vietnamu mohou cítit určitou loajalitu, ale vnímají jej spíše jako zemi svých předků a vrací se tam pouze na prázdniny a navštívit své příbuzné. Za svůj domov považují Česko. Pokud ale cítí, že nebyli v české společnosti plně přijati, uvažují o migraci do západních zemí, převážně do Německa. Motivem je naděje v to,

že je západní společnost přijme bez předsudků a ocení je za jejich znalosti a dovednosti. Vietnamské děti žijící v České republice mají velmi často již zvnitřněné hodnoty majoritní společnosti. Je proto těžké tuto skupinu zařadit mezi vietnamskou menšinu nebo českou většinu (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009). Ačkoliv jsou vietnamské děti často spojovány s dobrými studijními výsledky, čím více jsou integrované do majoritní společnosti, tím více klesá vliv vietnamské komunity. Studijní výsledky vietnamských dětí se proto stále více přibližují průměru českých dětí. „České vzorce chování se odrážejí i do intimního života potomků imigrantů, kteří se chovají více česky než vietnamsky. Mají touhu setkávání se s opačných (stejným) pohlavím a chodit na schůzky, i když jejich rodiče by je raději viděli studovat“ (FREIDINGEROVÁ, T. 2014, str. 100). Na rozdíl od generace jejich rodičů, jsou u druhé generace etnicky smíšené páry běžnější. Manželství a rodičovství v manželství však stále zůstávají pro tuto generaci hodnotou a nepreferují příliš volné svazky. Přijetí českého chování mladými Vietnamci lze vypozorovat i z negativních návyků jako jsou závislost na výpočetní technice a zneužívání návykových látek (FREIDINGEROVÁ, T. 2014).

Pro druhou generaci dětí vietnamských přistěhovalců je významně jednodušší získat české občanství z důvodu studia na českých školách a znalosti českého jazyka. Pokud se narodili na území ČR, oba nebo jeden z jejich rodičů je občanem ČR, mají maturitní zkoušku z českého jazyka nebo státní zkoušku v českém jazyce a další, studovali alespoň 3 roky na české základní, střední nebo vysoké škole a další důvody, které usnadňují nebo promíjejí podmínky pro získání českého občanství (Ministerstvo vnitra České republiky, 2020). Zároveň však není občanství udělováno dětem automaticky, pokud se zde v zemi narodili a mají oba rodiče s občanstvím vietnamským. Mít občanství znamená mít přístup ke všem zdrojům společnosti a možnosti společenské mobility a pocit pohodlí s tím spojený (BANKS, J. A., NGUYEN, D., 2010). Výzkumy mezi studenty imigrantů na amerických středních školách ukázaly, že tito mladí mají složité a rozporuplné mezinárodní identifikace (BANKS, J. A., 2008).

Z důvodu dospívání mezi dvěma kulturami může být pro druhou generaci Vietnamců v Čechách obtížné najít svoji etnickou identitu, se kterou by se mohli ztotožnit. Následující kapitola se věnuje tomu, co etnická identita představuje, jak se dá budovat a k čemu jedinci přispívá.

2 Etnická identita

Slovo identita pochází z latinského slova *identicus*, což znamená stejný, nebo totožný. Pojem identita je užíváno v různých významech. Psychologie osobnosti definuje identitu zeširoka jako vědomí trvalé totožnosti. Udává, že jedním ze znaků normality je uvědomění si svého já a toho, že i když se člověk mění, stále je sám sebou. Vývojová psychologie mluví o hledání identity, jako o stěžejním znaku adolescence. „Podle G. W. Allporta (1961) to souvisí se zkoušením různých masek, způsobů zábavy, ale i účesu, s volbou povolání, s představami životních cílů atd. Zdravá osoba, která má bohaté zkušenosti a zralé názory, je schopna utvářet svou vlastní identitu“ (NEŠPOR, Z., 2020).

Identity se dají také pokládat za zvnitřněné očekávání rolí a význam sebe samého se vyvíjí v kontextu významů rolí a protirolí. Můžeme rozlišit dva druhy identity, individuální a kolektivní. Individuální identita se zaměřuje na jednotlivce a ptá se na otázky typu „kdo jsem já sám?“.

Waterman shrnuje některé podmínky týkající se rozvoje osobní identity. Například čím větší je rozsah identifikace s rodiči před nebo během dospívání, tím větší je pravděpodobnost formování a zachování osobně smysluplných svazků. Rozdíly ve výchovných stylech se také projeví v rozdílech formování identity. Autoritářská výchova například může způsobit rebelování dítěte nebo přílišné uzavření. Čím větší je rozsah alternativních identity, kterým je jedinec vystaven, tím větší je pravděpodobnost, že v životě prodělá krizi identity. A v neposlední řadě, povaha sociálních očekávání týkající se volby identity vznikající uvnitř rodiny, školy a skupiny vrstevníků přispívá ke konkrétním použitým způsobům rozvoje identity (WATERMAN, A., 1982).

Kolektivní identita je založena na vnímání členství ve skupině jako významné hodnoty a často má toto členství emocionální význam. Kolektivní identity se utvářejí prostřednictvím identifikace se sociální skupinou a jejich výzkumy se zaměřují většinou na větší sociální skupiny, jako rasy, etnické příslušnosti, třídy a národnosti (BURKE, P., 2003). Kapitola se dále zaměřuje na etnickou identitu, která je stěžejní pro tento výzkum.

Kulturní a etnická identita se vyvíjí v odlišném tempu a rozdílně u každého člověka. Změny v etnické identitě jsou také ovlivňovány různými procesy u každého jedince. Jak dlouho jedinec tráví v dané zemi, kolik je jedinci let, z jaké pochází

skupiny, jaké jsou jeho schopnosti, do kolikáté generace migrantů patří? To vše a další jsou faktory, které působí na vývoj etnické identity. Pro člověka je přirozené svou etnickou identitu hledat a v dnešním globalizovaném světě, kde je míchání kultur již normou, to může být obzvláště těžké. Jak uvádí Šišková: „*V každém případě se však fenomén nenásilného interkulturního setkávání neobejde beze změny kulturní identity každého zúčastněného jedince*“ (ŠIŠKOVÁ, T., 2008).

Etnická identita se přejímá od rodičů, řadíme ji tedy do skupiny identit s připsanými komponenty (MANN, A., 2006). Dítě si zvnitřňuje svět, se kterým ho seznamují jeho významní druzí, identifikuje se s nimi a díky tomu získává schopnost identifikovat sám sebe a vytvořit si svou vlastní identitu. Pro uchování stability identity však jedinec musí projít druhou fází primární socializace, při které se dokáže přesunout k zobecnění a přenesení postojů a rolí na celou společnost. „*V bodě, kdy se v jedincově vědomí vytvoří pojem zobecněných druhých, končí jeho primární socializace a jedinec se tak stává platným členem společnosti*“ (BERGER a kol., 1999, in HOLUBOVÁ, K., 2016, str. 41). Ve chvíli, kdy je proces vytváření identity dovršen, neznamená to, že je všemu konec. Identita jedince je dynamická a může se nadále měnit (HOLUBOVÁ, K., 2016).

Pro člověka je přirozené sdružovat se do skupin. Skupina jejímu členovi poskytuje ochranu, pomoc a podporu nebo soucit. V případě přistěhovalců tyto potřeby platí úplně stejně, jako pro jakékoliv jiné skupiny, nemají li i dokonce větší důležitost. Kvůli identifikaci se skupinou je člověk ochoten podřídit i své osobní zájmy, pokud to pomůže cílům skupiny. „*Základním principem skupinové identifikace je vědomí příslušnosti k jediné skupině a odlišnosti od jiné skupiny – dichotomie „my“ a „oni“*“ (MANN, A., 2006, str. 63). Identita skupiny se dá budovat dvěma způsoby. Vytvářet pozitivní obraz sebe sama a své skupiny, ale také distancování se a negativní hodnocení lidí mimo jejich skupinu. Jedinec se může stát členem skupiny dobrovolně z vlastního přesvědčení, ale také aniž by si to sám vybral. Do tohoto příkladu lze zahrnout právě například etnické menšiny.

Etnickou identitu lze popsat jako subjektivní pocit příslušnosti k určité kultuře nebo skupině. Můžeme se setkat i s názory, kdy je etnická identita popisována jako součást akulturace. Vztah etnické identity a akulturace je složité popsat a i odborné názory se rozcházejí (CHVOJKOVÁ, P., HŘEBÍČKOVÁ, M., 2018). Akulturace se tedy považuje za širší konstrukt, který zahrnuje širokou škálu chování, postojů a hodnot, které se mění s kontakty mezi kulturami (PHINNEY, J. a kol, 2001).

Výzkumy ukazují, že i přesto, že se jedinec začlení do kultury cizí země, začne sdílet názory a chování dané kultury, neznamená to automaticky, že se identifikuje s danou skupinou v zemi v rámci etnické identity. Ke změně etnické identity dochází v procesu akulturace až ke konci. Důležitá je však fáze vývoje identity v dětství a dospívání. Pokud je člověk vystaven více kulturám, které si zvnitřňuje, označujeme to za multikulturalismus. Pokud se jedná o působení dvou kultur, označujeme to za biculturalismus (CHVOJKOVÁ, P., HŘEBÍČKOVÁ, M., 2018).

Etnická identita zahrnuje různé aspekty, jako vlastní identifikaci, pocity sounáležitosti a závazky ke skupině, pocity sdílených hodnot a postoje k vlastní etnické skupině. Samotný koncept etnicity je definován mnoha různými způsoby napříč obory. Phinney a kolektiv použili definici etnické identity jako podskupiny širšího uskupení, například národu, která má společný původ a sdílí více z prvků kultury, náboženství, jazyku, příbuzenství a místo původu. Dle Manna objektivní definice etnické identity, která zahrnuje výše zmíněné společné prvky, není vědecky udržitelná. Mann tvrdí, že jediný faktor prokazující příslušnost k etnické identitě je subjektivní vnímání příslušnosti. „*Etnická identita je sociální konstrukcí, která vychází z představy o sociální diferenciaci lidstva. Etnicitou rozumíme soubor domnělých vlastností, které odlišují jedince jedné etnické skupiny od jedinců jiných sociálních skupin*“ (MANN, A., 2006, str. 64).

Etnická identita je dynamická a neustále se mění. Někteří výzkumníci popisují etnickou identitu jako více vrstevnatou, kdy se různé vrstvy aktivují v různé časy. Také se mluví o tom, že jedinec může mít více etnických identit, které se překrývají (HOWARD, J. A., 2000). Pro dospívající to bývá kritický vývojový úkol se s etnickou identitou vypořádat, zvláště ve složitých moderních společnostech. Tento proces poznávání vlastní etnické identity může vést ke konstruktivním akcím zaměřeným na potvrzení určité hodnoty a legitimacy skupiny nebo k pocitům nejistoty, zmatku či nelibosti nad zacházením majoritní společnosti s jejich skupinou.

Některé výzkumy zabývající se etnickou identitou a sebevědomím, poukazují na to, že jsou v pozitivním smyslu provázány. Lidé si posilují své sebevědomí při dosahování pozitivní sociální identity. Avšak děti, které jsou vystaveny negativním stereotypům o své vlastní skupině, mohou mít konfliktní nebo negativní pocity o jejich etnickém původu (PHINNEY, J. a kol, 2001).

Pro udržení a rozvíjení etnické identity je důležité budování kladného obrazu o sobě samém uvnitř skupiny a jeho prohlásování mimo skupinu. Jako prostředek

budování etnické identity se využívají například stereotypy, což jsou ustálené představy a hodnotící postoje o vlastním nebo jiném etniku. Tyto stereotypy jsou sociálně vytvořené a většinou se nezakládají na vlastní zkušenosti. Získáme je v dětství a mládí zprostředkovaně od svého sociálního okolí. Toto může být jedním z důvodů, proč jsou do jisté míry rezistentní vůči racionální kritice. „*Etnické stereotypy jsou zevšeobecněním určitých znaků (jejich kořeny přitom nezřídka vycházejí ze sociálních, konfesionálních anebo kulturních rozdílů mezi porovnávanými skupinami/etniky), které se následně povyšují a proklamují jako etnické či národní*“ (MANN, A., 2006, str. 64). Ačkoliv se etnické stereotypy nemusí zakládat na reálném základě, přesto přetrvávají po dlouhou dobu a jsou velmi odolné vůči jejich vyvracení. Etnická identita na rozdíl od etnické menšiny přispívá při navozování pocitů bezpečí a jistoty. Příslušnost k etnické minoritě v lidech vyvolává spíše pocity nejistoty a méněcennosti, které mohou být spojeny i s negativním sebehodnocením.

Podle výzkumu Hubertové je zásadní na vývoji identity vietnamských adolescentů působení dvou různých kultur zároveň a to konkrétně individualistické západní a kolektivistické východní. Vzhledem k tomu, že většina výzkumů v USA a Kanadě byly prováděny na druhé generaci Vietnamců, lze předpokládat určité podobnosti i s druhou generací vyrůstající v Čechách. Zároveň musí být bráno v potaz působení sociálního a kulturního kontextu dané země na formování identity adolescenta.

Ve výzkumu z roku 2016² respondentky uváděly jako klíčovou pro svou etnickou identitu znalost vietnamského jazyka. Dívkám záleželo na úrovni této dovednosti a rozlišovaly, zda je jejich jazyk na takové úrovni, aby zvládly ve vietnamštině i odbornější konverzaci nebo humor. Dalším faktorem v posouzení jazyka uváděly respondentky psanou formu vietnamštiny. „*Respondentky narozené v ČR vnímají češtinu jako jazyk, ve kterém se jim lépe než ve vietnamštině vyjadřují osobní myšlenky. Češtinu také považují za hlavní komunikační jazyk mezi vietnamskými vrstevníky. Přitom ve všech rodinách kromě jedné je hlavním komunikačním jazykem vietnamština, případně kombinace vietnamštiny s prvky češtiny*“ (HUBERTOVIÁ, L., 2016, str. 8). S jazykem se setkávají především při komunikaci s rodiči anebo při návštěvě Vietnamu. Návštěvy rodné země, nebo rodné země jejich rodičů dívky uváděly jako možnost k prozkoumání své etnické identity.

² výzkum probíhal u Vietnamských děvčat ve věku 18-22 let

Dívky ve výzkumu uváděly, že cítí povinnost si znalosti o Vietnamu doplnit, zároveň se však cítí být více „počeštělé“ a ztotožňují se s českou kulturou více než s vietnamskou anebo uvádí, že svou etnickou identitu cítí jako určitý mix obou kultur (HUBERTOVIÁ, L., 2016).

2.1 Faktory ovlivňující formování etnické identity

Hubertová uvádí čtyři faktory ovlivňující formování etnické identity. Rodina, vrstevníci, komunita a škola (HUBERTOVIÁ, L., 2014). Bittnerová volně mluví i o dalších vlivech a zvycích jako například o používání českých jmen (BITTNEROVIÁ, D., 2006).

První kontakt s kulturou je většinou zprostředkován pomocí rodiny, do které se dítě narodí. *„Jednou z jejích funkcí je uvést ho do života v rámci konkrétního kulturního prostředí, tj. naučit ho orientaci ve světě symbolů, ale i předmětů denní potřeby, ve světě společenských zvyklostí a hodnot, naučit ho kulturním návykům slušného chování, sebeobsluhy, tělesné hygieny atd“* (NAKONEČNÝ, M. 1995, str. 27). Rodina tvoří ve vietnamské kultuře význačnou roli. *„Rodina představuje pro Vietnamce základní zdroj sociální identity pro dospívající i pro dospělé“* (HUBERTOVIÁ, L., 2014, str. 14). Někteří rodiče požadují od svých dětí dodržování tradičních vietnamských hodnot i v zemi, kam imigrovali. Mohou proto vznikat rozdíly mezi hodnotami vietnamských rodičů a většinové společnosti. Dospívající Vietnamci proto v tomto prostředí mohou mít problémy s vývojem vlastní identity. Dle výzkumů³ má nesoulad hodnot rodičů a dětí negativní dopad na sebehodnocení dětí a problémové chování. Dobré vztahy s rodiči jsou zásadní pro vývoj identity dospívajícího člověka a rozpory v hodnotách vazbu s rodiči oslabují. Další studie⁴ dokládají, že přijetí některých typických vietnamských hodnot od rodičů, může dospívajícím pomoci v postupu na sociálním žebříčku. Studie mezi takové hodnoty uvádí například tvrdou práci, poslušnost a studium (HUBERTOVIÁ, L., 2014). *„Významným tématem rozhovorů u dívek byla hodnotová orientace, kterou lze celkově označit jako hodnotový průsečík východní a západní kultury. Významně vysoko v hodnotovém žebříčku mají všechny respondentky zakotven vztah a závazek vůči rodině“* (HUBERTOVIÁ, L., 2016, str. 9). V rozhovorech byly stěžejní témata pomoci

³ NGUYEN, P.V., (2008)

⁴ ZHOU, M., BANKSTON, C.L., (1994)

rodičům, ať už osobní nebo finanční a zavděčení se rodičům za starost o ně samotné v dětství. Pomoc rodičům byla akcentována v rozhovorech zvláště u dívek, které byly nejstarší ze sourozenců anebo jedináčci. S pomocí rodičům nepočítaly respondentky pouze v budoucnosti, ale tvořilo to pro ně značnou zodpovědnost i v přítomnosti. *„I když to pro některé znamenalo poměrně značnou zátěž, přijímaly toto pomáhání jako normu, se kterou se vnitřně ztotožnily“* (HUBERTOVIÁ. L, 2016, str. 10). Z výzkumu plyne respektování tradiční hierarchie rodiny respondentkami, které se však střetává s kulturou majoritní společnosti a zejména s názory vrstevníků respondentek (HUBERTOVIÁ. L, 2016).

Individualismus byl také předmětem výzkumu Hubertové, kde respondentky uvádí, že je pro ně důležité, být samostatné a nenechat si moc zasahovat do svých životů. Zároveň se tato hodnota projevila v dospívání v tom, že si respondentky dovolily postavit se proti názorům svých rodičů, prosazovat své zájmy a překračovat určitá pravidla, nastavená rodiči. Tato situace je pro vietnamskou kulturu velice netypická. Respondentky si zároveň uvědomují svoji odlišnost zvláště oproti starší generaci a označují se za více individualistické. Hlavním projevem je pro ně důraz na právo na osobní volbu a nezávislost (HUBERTOVIÁ. L, 2016).

Postoj k víře se u dívek z výzkumu blížil ateistickým sklonům. Nikdo z nich se neoznačil za věřící, ačkoliv většina z dívek se s rodiči účastnila různých náboženských rituálů vycházejících z buddhismu nebo animismu. *„Většina dívek má z domova zkušenost s uctíváním předků, tento rituál s oltářem předků respondentky akceptují, rozumí tomu, že má význam pro jejich rodiče, pouze dvě respondentky ale reflektují duchovní význam tohoto rituálu pro ně samotné“* (HUBERTOVIÁ. L, 2016, str. 11). Respondentky také ale nenaznačily ani silnější vztah ke křesťanství. Svátky jako Vánoce a Velikonoce slouží spíše k přiblížení se majoritní kultuře. Bittnerová uvádí, že slavení svátků a slavností je jedním z významných ukazatelů společenského průniku dvou kultur. Zároveň je také podle jejího průzkumu pro mladé studenty vietnamského původu důležité, slavit vietnamské svátky, aby zůstali v kontaktu s rodinou a zachovali si svoji etnickou identitu (BITTNEROVÁ, D. a kol., 2019).

Vietnamské děti se přirozeně od útlého věku pohybují mezi vietnamskou komunitou, ale mohou s českými dospělými setkat v poměrně brzkém věku a dle Bittnerové se mohou stát i významnými osobami pro děti. Takovým typickým příkladem jsou české „babičky“ nebo „tety“, které jsou vietnamským dětem

vychovatelkami a některé děti je berou téměř jako vlastní babičky. Díky nim jsou děti schopné se naučit rychle česky a přijmout kulturu české společnosti a její zvyky. Vztahy mezi rodiči a vychovateli je ovšem většinou pouze profesionální.

S vytvořením etnické identity vietnamských dětí nepochybně souvisí i jména, která v Čechách užívají. Nezřídka nastává přejmenování vietnamských dětí ať už ve škole nebo dříve. Tato praxe souvisí s obtížností jméno vyslovit a zapamatovat si ho pro české občany, ale Bittnerová také uvádí jako další důvod symbolickou sounáležitost s českým prostředím. Můžeme se setkat s původními vietnamskými jmény, s přezdívkami, ale nejčastější variantou je české křestní jméno a původní vietnamské příjmení. Česká jména však také v českém prostředí zůstávají. Doma se používají výhradně jména vietnamská. „*Děti v tomto rozdělení nevidí velký rozpor a většinou uvádějí, že mají rády obě jména*“ (BITTNEROVÁ, D., 2006, str. 332).

Bittnerová poukazuje na skutečnost, že vietnamské děti žijí ve dvou paralelních světech, ze kterých ten český je jim představován formou školy a vrstevníků. Vietnamský svět pro ně znamená rodinu a rodinné přátele. Děti často rychle zapomínají na různé věci spojené s vietnamskou kulturou jako například písničky a to i v případě, že jsou v České republice pouze několik let. Jejich rodiče s nimi netráví příliš času a důvodem proto bývá velká pracovní vytíženost. Když se děti do české společnosti zařadí, přináší to sebou povětšinou i změnu názorů a přijetí většinové kultury. „*Ačkoliv dítě může svými postoji směřovat k odmítání vietnamství, musí se reálně vyrovnávat s tím, že je na vietnamské rodině sociálně i ekonomicky závislé. Tak si dítě samo pro sebe musí vyřešit rozpor, který se v některých případech může obrátit v tichý odpor vůči rodině*“ (BITTNEROVÁ, D., 2006, str. 333).

3 Volný čas vietnamských dětí

Volný čas vietnamských a českých dětí se v některých principech může velmi shodovat a v některých opět rozcházet. Závisí také na úhlu pohledu jedince a výzkumníka, co pokládá za volný čas a co již ne. Z tohoto důvodu je také složité porovnávat jednotlivé výzkumy o volném čase dětí a mládeže. Je pro dané dítě například doučování a příprava do školy volný čas? Dle výzkumů (viz. dále v kapitole) je právě tato aktivita velkou součástí volného času vietnamských dětí.

Ve vietnamské kultuře není volnému času přikládán velký důraz. Rodiče dětí, přijeli do České republiky za výdělkem a zábava je pro ně druhotná. Na prvním místě po svých dětech požadují dobré školní výsledky a očekávají, že tomu děti obětují stejně času, jako oni obětují práci (ŠIŠKOVÁ, T., 2001). Právě rodina má velký vliv na trávení volného času dítěte, ale není to jediným faktorem působícím na volný čas dětí.

3.1 Vlivy působící na trávení volného času

Pávková uvádí čtyři činitele ovlivňující trávení volného času dětí. Prvním a jedním z nejdůležitějších činitelů je **rodina**. Rodinné prostředí je první, se kterým se dítě seznamuje a které dítě formuje. Rodiče jsou pro své děti vzorem, i co se týče trávení volného času. „*Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti*“ (HOFBAUER, 2004 str. 56). Děti si v rodině osvojují návyky ohledně trávení volného času a následně je praktikují stejně při založení vlastní rodiny.

Většina Vietnamců přišla do ČR kvůli zlepšení své a rodinné finanční situace, proto není výjimkou, že rodiče se snaží především pracovat a nemají moc volného času. Pro některé Vietnamce je volný čas chápán, jako čas, kdy nevydělávají peníze. Pokud nějaký volný čas tedy mají, tráví ho hlavně s rodinou a mezi přáteli, protože je pro ně rodina největší životní hodnotou (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009). Pávková upozorňuje na fakt, že nedostatečným zájem o dítě ze strany rodičů a o to, jak svůj volný čas tráví, se dítě může dostat do vrstevnické skupiny, která na něj bude mít negativní vliv.

Faktor, ke kterému rodina přihlíží při výběru volného času pro své dítě, je nepochybně finanční stránka. Dalším faktorem jsou i zájmy, kterým se rodiče sami

věnují (PÁVKOVÁ, 1999). Bocan uvádí, že na trávení volného času má vliv i vzdělání rodičů. Z výzkumu vyplynulo, že 38% dětí rodičů, kteří mají základní vzdělání nebo mají vzdělání bez maturity, nedochází do žádného zájmového kroužku. Zatímco u dětí vysokoškolsky vzdělaných rodičů je to pouze 13%. (BOCAN, 2011) Oproti českým dětem se ty vietnamské více ohlíží na přání jejich rodičů v tom, jak by měly trávit volný čas. Často tyto přání zahrnují přípravu do školy a doučování (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009).

Dalším významným činitelem v trávení volného času dětí je **vrstevnická skupina**, tzv. „peer group“. Tvoří se často v místě bydliště a později může být její působení rozšířeno. Skupiny se mohou tvořit podle věku, pohlaví, sociálního statusu nebo určitého zájmu. Vrstevnická skupina je neformální sociální prostředí a často jediná dobrovolná forma sdružování. Skupiny vznikají spontánně a mohou být nositeli určité subkultury. Vrstevnické skupiny ovlivňují své členy pozitivně v případě různých hnutí mládeže například nebo i negativně, pokud porušují určité sociální normy, tvoří gangy atp. Vrstevnické skupiny slouží k formování názorů a hodnot jejich členů a utváří také jejich zájmy (HOFBAUER, 2004).

Děti mají nejčastěji kamarády z vrstevnické skupiny ze školy, protože právě tam tráví poměrně hodně času. Vietnamské děti mají kamarády mezi českými dětmi stejně tak jako mezi vietnamskými. Nevyhledávají kontakt pouze s dětmi stejné národnosti a není výjimkou, že mají silnější vztahy s dětmi českými. Děti, které nemají problém s češtinou, uváděly, že nevidí rozdíl mezi českými a vietnamskými kamarády. Naopak pro děti, které stále mají s českými dětmi určitou jazykovou bariéru, rozdíl vidí (BITTNEROVÁ, D., 2006). *„Přestože je učitelé zapojení do třídního kolektivu většinou prezentováno velmi pozitivně, není výjimkou, že se dítě cítí osaměle kvůli svému jazykovému handicapu a případné přátelství mezi českým a vietnamským dítětem nepřesahuje rámec školy, tzn. netráví společně volný čas po vyučování“* (BITTNEROVÁ, D., 2006, str. 330). Děti, které mají češtinu zvládnutou, se se svými českými kamarády vidají i po škole ve volném čase.

V dnešní moderní době mají stále větší vliv na trávení volného času také **média a informační technologie**. Děti a mladiství tráví stále více času aktivním nebo pasivním využíváním informačních technologií (HOFBAUER, 2004). *„Již v roce 2000 trávila česká mládež s médii kolem třetiny svého bdělého stavu a kolem dvou třetin svého disponibilního času (bez času v práci a ve škole) a tento podíl bude zřejmě dále*

narůstá“ (SAK, SAKOVÁ, 2006, str. 41). Tento fenomén sebou také přináší ústup četby tištěných zdrojů a to již od počátku 90. let (SAK, SAKOVÁ, 2006).

Posledním činitelem, který ovlivňuje volný čas dětí a mládeže je **lokalita**. Konkrétně obce a regiony, kde děti bydlí a kde se nachází, mají rozličnou nabídku volnočasových aktivit, zařízení. Liší se i materiální a personální vybavení konkrétních zařízení a musíme s těmito vlivy na trávení volného času také počítat (HOFBAUER, 2004).

3.2 Aktivity ve volném čase

Bittnerová uvádí, že díky školním povinnostem, se režim dne českých a vietnamských dětí příliš neliší. Hlavní náplní dne je u obou skupin škola. Vietnamské děti vstávají hodinu nebo hodinu a půl před začátkem výuky, snídají anebo se učí. Mladší děti po škole tráví čas například v družině. Družina je jedním ze způsobů, jak se dítě rychle naučí česky a zapadne snáze do kolektivu. Po družině jdou vietnamské děti v doprovodu jednoho dospělého na tržiště, kde si je následně vyzvednou rodiče. Zbytek dne mají děti na přípravu do školy. U večere se setká celá rodina a pro děti tento čas může být jediná příležitost za den, kdy mají chvíli popovídat si a vidět se s rodiči (BITTNEROVÁ, D., 2006).

Příprava do školy a samotná školní docházka dětí je pro vietnamské rodiče velmi důležitá hodnota. „*Nejdůležitější čas, který mají děti věnovat školní přípravě, to je práce odpovídající jejich věku. Hlavním zaměstnáním dětí je studium*“ (BITTNEROVÁ, D. a kol., 2006, str. 323). Po vyučování dochází většina dětí ještě na doučování. Doučování může být domluveno přímo se školou a učiteli ze školy, nebo vypomáhají tzv. tety a babičky⁵, či jsou placeni jiní studenti nebo učitelé na soukromé hodiny.

Motivem pro úspěchy ve škole jsou snahy o uspokojení nároků rodičů, ale také vlastní potřeba být v něčem dobrý. Děti si zároveň také uvědomují, že dobré vzdělání jim může pomoci v budoucí kariéře a nebudou muset volit stejné práce jako jejich rodiče. Podle výzkumu Bittnerové je čas věnovaný škole mimo vyučování od 1,5 do 3 hodin. Pro děti, které umí česky, je učení snadnější než pro ty, kteří ještě s českým jazykem bojují. Na děti jsou většinou kladeny ze strany rodičů velmi vysoké nároky

⁵ V převážné většině české důchodkyně, které dělají dětem chůvy

týkající se úspěchu ve škole. Vietnamské děti se potom mohou cítit, že zklamaly, pokud v něčem nevynikají.

Děti také ve výzkumu často uváděly, že pomáhají rodičům s domácími pracemi, ale žádné se nezmiňovalo o práci pro rodiče v jejich povolání. Bittnerová usuzuje, že děti buďto opravdu pro rodiče nepracují anebo jsou si vědomi nízkého sociálního statusu, který sebou práce jejich rodičů nesou. Nebo mohou mít srovnání s vrstevníky, kteří ještě nepracují vůbec anebo daleko méně. Z těchto důvodů se mohou za výpomoc rodičům stydět (BITTNEROVÁ, D. a kol., 2006).

Výzkum identity vietnamských dívek ukázal, že pokud již dívky uvažovaly o své budoucí rodině a výchově dětí, zmiňovaly, že by s nimi chtěly trávit volný čas, naslouchat jim a respektovat je, protože ony tyto aspekty od svých rodičů postrádaly. Svou osobní zkušenost také porovnávaly s českými rodinami, kde podle jejich názoru rodiče se svými dětmi měli odlišný styl komunikace, často více důvěrný. Respondentky uváděly jako hlavní zájem jejich rodičů školní prospěch (HUBERTOVIÁ, L, 2016).

Z výzkumu NIDM vyplynulo, že rodiče vietnamských dětí ve věku 12- 18 let, kladou zásadní důraz na vzdělání svých dětí a zřídka jim dovolují docházet pravidelně na organizované volnočasové aktivity. Děti mají málo volného času, nechodí moc ven a tráví hodně času na internetu. Neformální vzdělávání se týká zhruba pětiny až šestiny vietnamské minority v Čechách, ale zájem o něj stoupá. Mezi hlavní motivy pro účast nebo neúčast při organizovaných volnočasových aktivitách patří: priorita formálního vzdělávání před neformálním, jazyková úroveň a priorita podpory rodiny v zaměstnání nebo v jiné oblasti. Rozhodujícím faktorem se podle výzkumu neukázaly finance, ale není to závěr, který lze zobecnit (NIDM, 2010).

Z výpovědí respondentů výzkumu vyplynulo, že na kroužky dochází vietnamské děti (72%) více, než děti české (56%). Obě skupiny se věnují především sportům, ale vietnamské děti se účastní více vzdělávacích volnočasových aktivit, jako například doučování. Také tráví volný čas s rodiči v jejich zaměstnání. Výzkum probíhal pomocí dotazníků s dětmi a rozhovory s učiteli (JANSKÁ, E. a kol., 2011).

Děti nejčastěji tráví svůj volný čas se sourozenci a příbuznými ve stejném věku. S rodiči příliš času netráví a společné výlety jsou zcela výjimečné. Vietnamští rodiče jsou většinu času pracovně vytíženi a to i o víkendech, které naopak české rodiny většinou vyhražují pro společně strávený čas. Některé děti dle výzkumu

Bittnerové uváděly, že byly s rodiči na Sněžce nebo na Karlštejně. Minimum dětí uvedlo, že jeli s rodiči na zahraniční dovolenou (BITTNEROVÁ, D. a kol., 2006).

Vietnamské děti především druhé generace tráví svůj volný čas s vrstevníky jak vietnamského původu, tak českého. Mají tudíž i podobné vzorce chování jako jejich čeští vrstevníci a věnují se proto různým volnočasovým činnostem jako například navštěvování diskoték, kroužky bojového umění, chození na pivo nebo sledování sportů v televizi (RÁKOCZYOVÁ a kol., 2009).

Nejčastější aktivity, které děti ve volném čase provozují, jsou koukání na televizi, hraní si se sourozenci nebo kamarády a čtení knih. Družinu děti také považují za zábavu. Chlapci se věnují i sportovním aktivitám, hlavně fotbalu. Dívky v převážné většině nesportují, ale za nejoblíbenější dívčí sport by mohla být považována vybíjená. O prázdninách se většina vietnamských dětí letních táborů neúčastní, ačkoliv Bittnerové uvádí, že existují tábory přímo pro vietnamské děti, organizovány prostřednictvím vietnamských tržnic. Trendem je posílat své potomky na prázdniny do Vietnamu, pokud mají rodiny dobrou finanční situaci. Důvodem jsou snahy o navázání vztahů s příbuznými, zlepšení jazyka a o to, aby děti poznaly kulturu země, odkud pochází (BITTNEROVÁ, D. a kol., 2006).

Vietnamská menšina v České republice má možnost využívat ve volném čase nabídku spolků, které se zaměřují na různá témata. Existují spolky nábožensky zaměřené, jako například Vietnamský klub sympatizantů s buddhismem v EU, Vietnamská misie, Vietnamské buddhistické společenství anebo Společenství vietnamského buddhismu v ČR. Dále existují spolky nabízející sportovní vyžití, Hong khi Dao – škola vietnamského kung-fu a Vietnamsko-česká sportovní asociace Hong Khi Dao nebo Škola vietnamských bojových umění.

Některé organizace se zaměřují na mládež. Příkladem z takové skupiny jsou Organizace pro spolupráci české a vietnamské mládeže, Sdružení vietnamské mládeže a studentů v ČR. Kulturně orientovaný je pak Klub přátel vietnamské kultury a umění (Vláda České republiky, 2013).

4 Výzkumné šetření

Tato kapitola popisuje průběh a metody výzkumného šetření a následně analýzu a interpretaci sebraných dat.

Účelem výzkumu je zjistit, jak vietnamské děti tráví svůj volný čas a jak je trávení volného času ovlivněno jejich etnickou identitou. Výsledky výzkumu by mohly přispět ucelenějšímu pohledu a lepšímu pochopení druhé generace Vietnamců v České republice. Zároveň by práce mohla pomoci pedagogickým pracovníkům, pracujícím nejen ve volnočasové sféře, ke zlepšení přístupu k vietnamským žákům. Pochopení jejich motivace pro volnočasové aktivity a vliv etnické identity na trávení volného času by mohlo pomoci zlepšit praxi se všemi žáky a mohlo by mít přesah do vyučování multikulturní výchovy.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit, jaký má etnická identita vliv na trávení volného času vietnamských dětí. Výzkum se zaměřuje na druhou generaci Vietnamců žijících v Čechách. Pro tuto generaci je význačné působení dvou odlišných kultur, majoritní vietnamské a české majoritní. Vzhledem k důležitosti rodiny ve vietnamské kultuře a základním faktorem pro utváření etnické identity, se práce zaměřuje na vliv rodiny na trávení volného času. Bere v potaz, že etnická identita se vyvíjí a v různých obdobích vývoje dítěte se může proměňovat významnost faktorů ovlivňujících etnickou identitu a volný čas.

Výzkumná otázka „**Jak je volný čas vietnamských dětí ovlivněn vývojem jejich etnické identity?**“, je doplněna dílčími otázkami:

1. Jak vietnamské děti vnímají výchovu v rodině?
2. Jak vietnamské děti tráví volný čas?
3. Jaké faktory jsou důležité pro vnímání jejich etnické identity?

4.2 Metodologie výzkumu

Pro výzkum byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Hendl uvádí, že v kvalitativním výzkumu si výzkumník stanovuje na začátku výzkumu téma a základní výzkumné otázky. Otázky se mohou měnit a doplňovat během sběru dat a analýzy dat. Toto je důvod, proč se o kvalitativním výzkumu někdy mluví jako o pružném výzkumu. „*V jeho průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze*“ (HENDL, J., 2005, str. 50).

V rámci kvalitativního výzkumu je důležité vyhledat a analyzovat informace týkající se výzkumných otázek, z nich následně vyvozuje závěry. Celý výzkum má longitudinální charakter, to znamená, že analýza a sběr dat probíhá po delší dobu. Výzkumník analyzuje a sbírá data současně. Dle výsledků, které výzkumník získá, se rozhoduje, která data jsou pro výzkum důležitá, a pokračuje dále ve sběru. Zpráva o výzkumu by pak měla obsahovat citace z rozhovorů, popis zkoumaného místa a další poznámky. Může se také stát, že výzkumník diskutuje závěry svého výzkumu s respondenty a zohledňuje jejich náhled nebo jejich názor přidá do výzkumné zprávy (HENDL, J., 2005).

Kvalitu výzkumu pomáhá zajistit triangulace, kdy kombinujeme více různých zdrojů dat, pro potvrzení správnosti výsledků. „*Pod pojmem triangulace se rozumí kombinace různých metod, různých výzkumníků, různých zkoumaných skupin nebo osob, různých lokálních a časových okolností a teoretických perspektiv, jež se uplatňují při zkoumání určitého jevu*“ (HENDL, J., 2005, str. 149). V případě toho výzkumu je kombinován pohled vietnamských dětí, jejich rodinných příslušníků a pedagogických pracovníků.

Dále kvalitě výzkumu pomůže komunikativní validace výsledků, při které předkládáme výsledky výzkumu zkoumanému vzorku a bereme v potaz jejich vyjádření. Kontrola výsledků kolegy a delší pobyt v terénu jsou další opatření, kterými lze zvýšit důvěryhodnost výzkumu. V neposlední řadě je důležité zkoumat negativní příklady k našim závěrům a celý proces výzkumu si nechat přešetřit externím auditorem (HENDL, J., 2005).

Designem celého výzkumu byla zvolena zakotvená teorie. Proces používaný při zakotvené teorii umožňuje výzkumníkovi prozkoumat témata týkající se určitého chování z různých úhlů. Tato metoda je také unikátní z důvodu, že koncepty

ze kterých se teorie formuje, vznikají během výzkumu a nikoliv před ním. Druhým specifickým znakem zakotvené teorie je cyklus sběru a analýzy dat. „*Po shromáždění počítačích dat výzkumník tato data analyzuje a koncepty odvozené z této analýzy tvoří základ pro následný sběr dat*“ (CORBIN, J., STRAUSS, A., 2014, str. 7). Jednotlivé fáze sběru dat a analýzy dat se překrývají a navazují na sebe. Analýza, v tomto případě, kódování, začínáme ve chvíli, kdy jsou již nějaká data nasbírána. Vyberáme pak důležité kódy a data poznámkuje. Tento proces probíhá na základě komparace prvních dat. „*Teoretické vzorkování potom znamená hledání dalších relevantních dat, která by mohla pomoci rozvinout zárodečnou teorii*“ (ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., 2014, str. 88). Pokračujeme v analýze, hledáme další vhodné zdroje dat, které by zaplnily možné vzniklé mezery. Pokud nám další sběr dat přestane přinášet nové poznatky a informace se začínají opakovat, sběr dat je možné ukončit (ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., 2014).

Výzkum byl prováděn za pomoci metody rozhovoru a analýzy dokumentů. Rozhovor poskytuje velkou výhodu zjistit hlubší motivy a postoje respondentů díky navázání osobního kontaktu (CHRÁSKA, M., 2016). Metodou pro získání dat byl zvolen konkrétně rozhovor pomocí návodu. Témata k rozhovoru byla rozdělena do okruhů, která bylo nutné s respondentem probrat (HENDL, J., 2005). Tento postup byl vybrán kvůli možnosti reakce a výzkumníka na odpověď respondenta. Určitá flexibilita také výzkumníkovi zajistila plynulé vedení rozhovoru, kterého chtěl docílit. Otázky nebyly proto respondentům pokládány vždy ve stejném pořadí a témata otázek se volně prolínala v odpovědích respondentů. Zkoumání dokumentů doplnila data, získaná při rozhovorech, tím došlo ke srovnání a verifikaci těchto dat.

Rozhovory byly provedeny s dětmi vietnamského původu a s mladými dospělými vietnamského původu a s pedagogickými pracovníky. Věk a generace respondentů nebyla limitována, ale z důvodu jazykové bariéry mezi generací rodičů a výzkumníkem by nebylo ve většině případů možné rozhovory provést bez prostředníka. Rozhovory probíhaly online formou, skrze platformy pro video hovory. Tento způsob byl zvolen s ohledem na opatření kvůli viru covid-19, bezpečnosti výzkumníka, respondentů a ve dvou případech i z důvodu bydliště v zahraničí. Rozhovory byly prováděny nezávisle na sobě v průběhu zhruba dvou měsíců.

Otázky byly vždy upraveny dle každého respondenta, ačkoliv obsahová část otázek, zůstávala stále stejná. Výzkumník upravoval formální stránku otázky, pořadí pokládaných otázek a vynechával nebo doplňoval dle potřeby další otázky.

Otázky byly také pokládány různým způsobem s ohledem na věk respondenta a vztah mezi respondentem a výzkumníkem. Od vztahu se odvíjel především stupeň formálnosti rozhovoru. Dva z respondentů znali výzkumníka z dřívějších let a studovali společně na gymnáziu. Tento osobní kontakt mohl ovlivnit výpovědi respondentů, především v tématu vrstevnických vztahů. Zároveň však také respondenti byli více otevření mluvit o osobních a rodinných záležitostech. Chráska uvádí, že rozhovor je úspěšnější, pokud je s respondentem navázán přátelský vztah a je nastolena otevřená atmosféra. „*Vytvoření vzájemně příjemného, uvolněného vztahu mezi výzkumníkem a respondentem se označuje termínem raport*“ (CHRÁSKA, M., 2016, str. 176).

Dalším faktorem, který mohl mladé Vietnamce ovlivnit, byla etnicita výzkumníka. V tématech ohledně české společnosti se nemuseli cítit komfortně před výzkumníkem vyjádřit své názory. Ačkoliv nic nenaznačovalo diskomfortu tázaných, výzkumník se snažil předejít tomuto problému možností neodpovídat na otázky, které by byly tázanému nepříjemné.

Základní okruhy otázek pro rozhovor:

(viz. přílohy A, B - rozhovory)

- 1. Rodina** (Popiš svoji rodinu, sourozence, rodiče, výchovu)
- 2. Etnická identita** (Cítíš se být víc Čechem nebo Vietnamcem? Proč? Cítíš se být přijímán Českou společností? Proč ano/proč ne? Je pro tebe důležité umět vietnamsky? Proč ano/ ne? Jaké slavíš svátky? Vietnamské i české? Máš české občanství? Dodržuješ nějaké náboženské tradice?)
- 3. Volný čas** (Jak vypadá/vypadal tvůj den? Chodíš/ chodil jsi na nějaké kroužky? Jezdíš s rodiči na dovolenou/výlety? Myslíš si, že jsi mohl ovlivňovat, jak trávit volný čas? Můžeš si sám vybírat, co chceš dělat ve volném čase?)

4.3 Etické aspekty výzkumu

Neopomenutelnou roli hraje ve výzkumu i otázka i etiky. V této podkapitole proto práce přiblíží pravidla, podle kterých na základě odborné literatury výzkum postupoval.

Všichni respondenti byli předem seznámeni s tématem a zásadami výzkumu. S respondenty byl uzavřen ústní souhlas s výzkumem a se záznamem hovoru. Nikdo z respondentů neměl se souhlasem problém, avšak někteří ze starších respondentů byli obezřetní ohledně záznamu rozhovoru a doptávali se na jeho použití a uchování. Účastníci byli také dopředu seznámeni s časovým rámcem rozhovoru, který se většinou pohyboval od půl hodiny až do 1 hodiny.

Jednou ze zásad výzkumu byla anonymita. Hendl uvádí, že v ideálním případě by identita respondenta neměla být známa ani výzkumníkovi (HENDL, J., 2005). V případě tohoto výzkumu nebylo možné anonymitu před výzkumníkem všem respondentům zaručit, ačkoliv díky náhodnému výběru respondentů byli někteří respondenti do určité míry neznámí i výzkumníkovi. Všem účastníkům výzkumu bylo však slíbeno neodhalit jejich identitu žádné třetí straně. V následujících kapitolách proto nejsou použita žádná pravá jména. Dalším zaručením soukromí pro respondenty je i fakt, že se ve výzkumu neobjeví názvy měst, ale pouze krajů, ze kterých respondenti pochází, nebo kde bydlí. V případě menších měst a v souvislosti s dalšími zmíněnými informacemi, by to mohlo o respondentovi vypovědět příliš.

Další zásadou při výzkumu bylo respektování rozhodnutí respondentů o ukončení účasti na výzkumu a možnost neodpovídat na otázky, které by respondentovi byly nepříjemné. Nikdo tuto možnost během rozhovorů nevyužil. Ovšem ne všichni oslovení se chtěli výzkumu zúčastnit. Především sehnat nezletilé respondenty představovalo ve výzkumu překážku.

U nezletilých respondentů se postupovalo tak, že byli osloveni přes prostředníka, učitele, příbuzného, nebo kamaráda. Pokud s účastí souhlasili, bylo jim sděleno, aby získali ústní souhlas s výzkumem od rodiče.

Všem respondentům byla jim nabídnuta možnost seznámení s výsledky výzkumu. S některými, kteří jevíli zájem o výsledky výzkumu, byly po rozhovoru diskutovány dosud získané poznatky rozhovorů a porovnání s odbornou literaturou.

4.4 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný vzorek respondentů pro rozhovory byl vybrán náhodně, dle osobních kontaktů výzkumníka a na základě principu sněhové koule. Oslovení respondenti doporučili další vhodné známé (ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2014).

Výběr vzorku byl limitován znalostí českého jazyka, což mohl to být jeden z důvodů, proč byli účastníci výzkumu vietnamského původu všichni z druhé generace.

Celkem bylo interview provedeno s 9 lidmi. Z toho 5 žen a 4 muži. Vzorek byl dále rozdělen na tři podskupiny.

První skupinu tvořily 3 děti vietnamského původu, konkrétně dvě dívky a jeden chlapec. Všichni dochází na základní školu a v tabulce níže jsou krátce popsáni. Dětské respondenty bylo do výzkumu nejobtížnější sehnat. Rozhovory byly zároveň také kratší, než s dospělými. Dvě z dětí se povedlo k výzkumu sehnat přes kontakt na jejich učitele na základní škole a jedno z dětí přes společného známého. Na obou dívkách bylo znát, že se stydí mluvit o rodinných záležitostech s cizím dospělým člověkem. Chlapec byl velmi otevřený k rozhovoru, ale na všech bylo znatelné, že chtějí mít rozhovor co nejrychleji za sebou. Ačkoliv měly děti možnost účast na výzkumu odmítnout, z důvodu, že byly dvě z nich osloveny prostřednictvím učitele, dalo by se spekulovat, zda se cítily v pozici, že opravdu mohou rozhovor odmítnout.

Druhou podskupinou byli dospělí, přicházející do kontaktu s vietnamskými dětmi v práci. Konkrétně se výzkumu účastnil koordinátor výuky cizinců na základní škole a studentka sociálního oboru doučující mimo jiné i vietnamské děti. Oba respondenti byli velmi ochotní se výzkumu účastnit.

Poslední skupinou účastníci se průzkumu byli rodinní příslušníci vietnamských dětí. Výzkumu se účastnili 4 mladí dospělí vietnamského původu. Všichni účastníci měli mimo jiné i mladšího sourozence v různých věkových kategoriích. Tato skupina respondentů poskytla informace nejen o svých mladších sourozencích, ale také své vlastní postoje a případné změny v postojích v období dospívání, dětství a nyní. Respondenti z této skupiny vyjádřili vděčnost za provádění výzkumu zaměřeného na téma identity vietnamských dětí a záleželo jim na správnosti pochopení jejich vyjádření výzkumníkem. Velmi otevřeně odpovídali na všechny otázky a neměli problém rozprávět se i o nepříjemnějších nebo osobních záležitostech.

Dále jsou v tabulce pro přehlednost ve zkratce přiblíženi jednotliví respondenti ze všech skupin.

Tabulka č. 1 - Charakteristika respondentů výzkumu

Pedagogičtí pracovníci	
Respondent V.	Pedagog na ZŠ v Praze, garant vzdělávání pro cizince, 32 let
Respondentka B.	Studentka VŠ sociálního oboru, 23 let, doučuje děti
Rodinní příslušníci	
Respondentka J.	vietnamský původ, 25 let, narozena v ČR, mladší sestra (10 let), zaměstnání péče o zákazníky, žije v Praze, pochází z Karlovarského kraje
Respondent Mi.	vietnamský původ, 25 let, narozen v ČR, starší sestra (27 let) a mladší bratr (12 let), zaměstnání v oblasti financí, žije v Londýně, pochází z Karlovarského kraje
Respondentka Z.	vietnamský původ, 22 let, narozena ve Vietnamu, přistěhovala se do ČR v 11 letech, studentka VŠ s ekonomickým zaměřením, žije v Praze, mladší bratr (19 let), rodiče rozvedení, matka žije ve Vietnamu
Respondent Ma.	vietnamský původ, 23 let, narozen v ČR, studuje VŠ technického zaměření v Německu, mladší bratr (13 let), původem z Karlovarského kraje
Vietnamské děti	
Respondentka L.	14 let, narozena v ČR, žije v menším městě v Karlovarském kraji, chodí na ZŠ, jedináček
Respondentka K.	12 let, narozena v ČR, starší bratr (28 let) a sestra (23 let), původem z Prahy
Respondent M.	12 let, narozen v ČR, starší sestra (18 let), bydlí s rodiči v Praze

4.5 Vyhodnocení výzkumu

Výsledky výzkumu byly rozřazeny do podkapitol dle skupin respondentů: vietnamské děti, starší sourozenci dětí a pedagogičtí pracovníci. U každé skupiny respondentů byly vybrány nejčastější kódy z rozhovorů dle příslušných dílčích výzkumných otázek. Ke každé dílčí výzkumné otázce byly zároveň vytvořeny kategorie, které z rozhovorů vyplynuly. Následně byla provedena komparace výpovědí respondentů, odborné literatury a podobně zaměřených výzkumů.

4.5.1 Výsledky výzkumného šetření u rodinných příslušníků

Dílčí výzkumná otázka č. 1

Jak vnímají respondenti výchovu v rodině?

Kategorie č. 1: Rodiče jsou přísní a mají od dětí velká očekávání, ale výchova vede děti k větší samostatnosti.

Kódy: pracovní vytíženost rodičů

vysoká očekávání od rodičů

autoritativní výchova

povinnosti k rodině

samostatnost

Většina respondentů se o výchově jejich rodičů vyjadřovala jako o **přísné**, někdy až **autoritativní**. Obě respondentky vyprávěly o **nestálém rodinném zázemí** a častém stěhování z místa na místo. Jedna z respondentek se k častému stěhování vyjadřovala velmi negativně, především ve spojitosti s navazováním vztahů s vrstevníky.

„Stěhovali jsme se strašně mockrát, vždycky když to rodičům někde nevyšlo, tak to zkoušeli v jiném městě...“ (Respondentka J.). Motiv pro stěhování byla tedy finanční situace a vidina lepší pracovní příležitosti pro rodiče. Druhá z respondentek se za otcem přestěhovala z Vietnamu. Motivy pro stěhování neuvedla, ale z dalších výpovědí se dá předpokládat, že motivem byla možnost vzdělání anebo osobní vztahy mezi rodiči.

Někteří z respondentů byli až kritičtí ohledně výchovy a zmiňovali, že by si se svými dětmi **přáli mít otevřenější vztah**, než mají oni sami se svými rodiči. *„Když ti to tak vyprávím, tak nechci, aby moje děti zažívaly to stejné. Vyrůstala jsme na pomezí dvou kultur a mám pochopení pro nějaký potřeby dětí...“* (Respondentka J.).

Dle názorů respondentů, jsou české děti vychovávány v demokratičtějším vztahu. Mohou s rodičem diskutovat, vyjadřovat svůj názor a nemusí proto ani tolik věcí před rodičem tajit. Zároveň se také objevovaly názory, že české děti více odmítají, což není vietnamským dětem vůbec tolerováno.

„... Já si myslím, že české rodiny dávají svým dětem víc volno, než vietnamské rodiče. A oni se snaží s nimi jakoby komunikovat ..., že někdy rodiče se ani nesnaží poslouchat své děti a ani nenechávají je. Oni si myslí, že já ti řeknu tohle a ty musíš to dělat, protože to říkám já, protože já jsem starší a už jsem prožil několik věcí a tak“ (Respondentka Z.). Muži byli oba z rodin, které po dobu dětství a dospívání dětí (pravděpodobně kvůli podnikání rodičů) bydleli na stejném místě. Všichni z respondentů však poukazovali na to, že na ně rodiče kladli **velká očekávání** a byli často **přísně kontrolováni**. *„No je to dvousečná zbraň, protože na jednu stranu děláš hodně věcí, ale na druhou stranu mají lidé očekávání a ty je nechceš zklamat. A když něco fakt pokazím třeba fakt, tak jsem z toho v háji fakt no. Tak to bejvá no“* (Respondent Ma.).

Kontrola se netýkala pouze školních povinností nebo volného času, ale také osobních nebo vrstevnických vztahů. Větší kontrolu ze strany rodičů zdůrazňovaly hlavně ženy. *„Moje mamka je dost konzervativní v hodně věcech, když jsem se začínala líčit, dělala jsem to na tajňáka. Mamka mi vždycky říkala, že až mi bude 18, budu si pak moct dělat, co chci. Taky jsem nemohla s nikým chodit, dokud nedokončím školu“* (Respondentka J.).

Očekávání byla kladena především vzhledem ke **školní úspěšnosti**. Respondenti uváděli, že jejich rodiče očekávali, že vystudují prestižní vysokou školu a najdou si práci v oboru, který je dobře společensky hodnocený a budou tak dostatečně finančně zajištěni. *„Na známkách hodně záleželo, ostatní nebylo tak podstatné... Chtěli, abychom byli doktoři nebo právníci, což se nestalo. Záleželo jim na tom, abysme měli vejšku“* (Respondent Mi.). **Hodnocení ve škole** bylo podle respondentů pro rodiče hlavním ukazatelem úspěchu. *„Mamka je hrozně přísná ohledně známek, cokoliv horší než 2 bylo špatný a já jsem se bála přijít domů. Nechávala jsem si index schválně ve škole, aby se do něj nemohla mamka podívat“* (Respondentka J.).

Respondenti vyjadřovali určitý **podíl na rozhodování** vzhledem k jejich studiu. *„Jakoby táta chtěl, abych šla na gymnázium a tak já si říkám, no tak já zkusím a pak jakoby s výběrem na všechno mě nechal“* (Respondentka Z.). Zároveň byla

znatelná vysoká hodnota vzdělání i pro ně samé. „*Jo jo je, vzdělání je pro mě na prvním místě, proto jsem změnil tu školu no, kdyby mi to bylo jedno, tak bych si řekl no, tak dodělám toho inženýra tady v České republice, ale dost mi na tom záleží no*“ (Respondent Ma.).

Očekávání od rodičů byla také v případě **pomoci rodině**. Ve všech případech byli respondenti zvyklí pomáhat rodičům v zaměstnání již od dětství a také (nebo pokud rodiče neměli vlastní podnikání) se očekávala od dětí pomoc s domácími pracemi na denní bázi. „*Pracovali kolikrát 16 hodin denně a neměli na nás čas, Pomáhali jsme rodičům hodně*“ (Respondent Mi.). Respondenti uváděli, že rodiče bývali často **velmi pracovně vytiženi** a jejich pomoc byla proto nezbytná. „*Jo protože táta je od rána do večera v práci, takže většinou dělám já. Vaření i takový prádlo a tak i uklízení*“ (Respondentka Z.). Tři respondenti uváděli, že pro ně pomoc rodině v zaměstnání představovala značnou část jejich volného času. Jedna z respondentek uvedla, že je její otec zaměstnanec a proto mu v práci nevypomáhá, ale starost o domácnost byla samozřejmostí a zároveň jako pomoc uváděla finanční nezávislost. „*Můj táta on.. jeho práce nepotřebuje mojí pomoc, protože nejsem školená. Ale já vlastně chodím na brigády, takže spíš vydělávám. Jakoby úplně nepomáhám, protože většina vietnamských rodin mají potraviny, žejo, takže ty děti jim pomáhaj, ale my teda nemáme, takže on spíš pracuje ve firmě, takže já spíš pomáhám finančně, že vydělávám něco pro sebe, abych nemusela prosit tátu o to*“ (Respondentka Z.).

Respondenti také zmiňovali, že je pro ně výchova ve vietnamské kultuře i přínosná. „*...protože některé stránky kultury adaptuju jakoby do české společnosti a to mám taky v sobě a já si myslím, že ty vlastnosti jsou pro mě jakoby dost výhodný, jako pro personální růst*“ (Respondentka Z.). Dále často zmiňovali, že jsou díky výchově svých rodičů hodně **samostatní**. „*...Od sedmi jsem už chodila sama do školy a byla jsem hodně doma sama. Musela jsem být hodně samostatná*“ (Respondentka J.). Od nízkého věku byli zvyklí postarat se nejen o sebe a domácnost, ale také o jejich mladší sourozence. Respondenti tuto dovednost vyzdvihovali a dva z respondentů zmiňovali, že vidí rozdíl u mladších sourozenců, kteří se nenaučili samostatnosti tak rychle. „*...Ale když nad tím teď přemýšlím, tak jsem díky tomu více samostatný a nebyl bych tam, kde jsem.*“ (Respondent Mi.)

Znatelný byl také pocit **rozvolnění pravidel pro mladší sourozence**. „*No ale zas ségra je míň samostatná a už nemusí zažívat takové to pomáhání v obchodě. Ale sestřenice to pořád musí dělat*“ (Respondentka J.). Další změnu

uváděli jako příklad v očekáváních a důrazu kladeným na školní úspěšnost. Dva účastníci výzkumu uváděli příklady jejich sourozenců, kdy bylo znatelné více individualistické myšlení při výběru povolání nebo školy. „*Ale například bratr, on když, on se přihlásil na gymnázium a tam byl asi dva týdny nebo měsíc, ale se mu nelíbilo, protože toho bylo hodně a neměl čas pro sebe. Ne že nebyl chytrý, ale prostě neměl čas pro sebe...*“ (Respondentka Z.).

Důvodem pro rozvolnění přísné výchovy dva z respondentů uváděli **vyšší věk rodiče**. „*Je tam dost velké rozdíly, ségra má vyšlapanou cestičku ode mě. Mamka je o dost starší, je jí to víc jedno a já na to mám taky velký vliv... Taky jí vychovávám. Ségra je i díky tomu víc otevřenější řešit nějaký problém s mamkou. To já jsem nikdy neměla, dost často jsem doma lhala...*“ (Respondentka J.). Také zmiňovali fakt, že **vypomáhají s výchovou** mladšího sourozence oni sami anebo, že změnu postojů rodičů ovlivnily zkušenosti se starším sourozencem. „*No a táta mu vůbec v tom nebránil. Jakoby on věděl, jak jsem se učila a viděl, jak sem docela s tím trápila, tak on už i netlačí na mého bratra*“ (Respondentka Z.). Další respondent zmiňoval zkušenosti rodičů se dvěma dětmi, kteří si vybrali jinou kariéru, než od nich rodiče očekávali mohlo přizpůsobit jejich nahlížení. „*Ze začátku to bylo tak, že chtěli, abysme měli dobrou práci, vzdělání, ale teď se přizpůsobila definice úspěchu. Teď vidí, že jsme šťastní, tak to stačí*“ (Respondent Mi.).

Zároveň se téměř u všech respondentů objevila lítost nad tím, že na ně rodiče neměli tolik času, jako na jejich mladší sourozence. „*Že vlastně rodiče se už pak věnovali bráchovi, že oni se začali střídat, ale když sem byl já malej, tak byli oba v práci no*“ (Respondent Ma.). Respondenti mezi faktory, proč k takovému posunu došlo, označovali právě již zmiňovaný pokročilý věk rodičů, finanční nezávislost rodiny, změnu v managementu pracovní doby, nebo vliv staršího sourozence. „*Vydělali si pasivní příjem, teď máma nepracuje, má hodně času na malého... Nám to bylo líto, že na nás neměli čas, ale teď si může aspoň jedno dítě užít*“ (Respondent Mi.).

U některých respondentů byla cítit povinnost vůči rodině. Postarat se nejen o mladší sourozence, ale také o rodiče v budoucnu je pro ně samozřejmostí. Někteří z respondentů vyjadřovali vděčnost, že je rodiče podporovali při studiích nebo v začátcích pracovního života a mají potřebu jim to oplatit. „*Zaplatili mi školu a ségře koupili byt. Víme, proč to dělali, teď se musíme postarat my o ně*“ (Respondent Mi.).

Dílčí výzkumná otázka č. 2

Jaké faktory jsou důležité pro vnímání etnické identity vietnamských dětí?

Kategorie č. 2: Významnou roli hraje znalost vietnamštiny, vztahy s vrstevníky a negativní zkušenost s předsudky.

Kódy: důležitost vietnamštiny

návrat k vietnamské identitě

pocit přijetí

negativní zkušenosti s předsudky

přízpůsobení se budoucímu partnerovi

Všichni z dotazovaných při otázkách na **české občanství** vypověděli, že si ho chtěli udělat především z důvodu usnadnění povinností vůči úřadům a kvůli cestování. Uváděli, že pro ně bylo obtížné cestovat, aniž by byli členy Evropské unie a s tím se pojily další studijní a pracovní příležitosti, které bylo obtížnější využít. Nikdo neuvedl, že pro něj bylo důležité například mít možnost volit. Vzhledem k okolnostem s ambicemi života v zahraničí a ve všech případech respondenti již nějaký čas v zahraničí bydleli, ovšem podílení se na veřejném životě není pro respondenty pravděpodobně důležité.

Všichni respondenti užívali věty, kdy zobecňovali určité situace pro celou vietnamskou komunitu. Každý z nich však zaujímal jiný postoj, když o vietnamské komunitě hovořil. U mužů bylo znatelné větší ztotožnění s vietnamskou kulturou, protože používali slova a slovní spojení, se kterými sami sebe do vietnamské komunity zahrnovali. „*Uvidíš v tom určitý pattern i u jiných Vietnamců, že rodiče hodně pracují a nemají čas na děti*“ (Respondent M.). Ženy mluvily o vietnamské komunitě spíše zvenčí nebo nebyl znatelný postoj. „... *většina vietnamských rodin mají potraviny, žejo, takže ty děti jim pomáhaj, ale my teda nemáme...*“ (Respondentka Z.) „*Vietnamci jsou vychováni přísně a pořád tím „vietnamským způsobem*“ (Respondentka J.).

Jeden z respondentů se etnicky vymezoval vůči výzkumníkovi, když popisoval předsudky české společnosti vůči Vietnamcům. Popisoval situaci, kdy termínem „my“ myslel vietnamskou komunitu a ne pouze jeho rodinu a termínem „vy“ měl na mysli většinou českou společnost. Umocnilo to jeho vyjádření, že se nyní cítí jako Vietnamec. „*Ze začátku mi to přišlo, že jste nás tam nechtěli a viděli nás jak parazity*

a pak si Češi uvědomili, že jsme si všechno vybudovali a začali vidět, kolik úsilí do toho jde a začali jste nás víc akceptovat“ (Respondent M.).

Tři z respondentů uváděli, že nemají jasno v tom, zda se cítí více jako Vietnamci nebo jako Češi. Dívky uváděli, že se **cítí být i Češky i Vietnamky** a oba muži se přikláněli k **vietnamské identitě**. Všichni respondenti však uvedli, že **v mladším věku si připadali více jako Češi**. Hlavním důvodem byli vrstevníci, se kterými trávili čas ve škole a většinou i mimo školu. Jeden z respondentů uváděl i jako důvod českou paní na hlídání. *„No když jsem byl malej, tak jsem se víc cítil jako Čech, protože jsem byl ve škole, a když jsem nebyl ve škole, tak jsem byl s tou paní a teď to je jinak ...“ (Respondent Ma.).*

Zároveň se také dva z respondentů zmiňovali o tom, že se u nich v průběhu dospívání projevovalo **rebelování proti rodičům a vietnamským hodnotám**. Okolní společnost zastávala jiné kulturní hodnoty, než jejich rodiče a v dospívání se tito dva respondenti proto snažili vzdorovat například tím, že lhali rodičům, vymezovali se proti typicky vietnamským věcem a trávili čas stejně jako jejich čeští vrstevníci. *„... Chodil jsem do školy s Čechama, nechtěl jsem jíst rýži každý den, byl jsem obklopen českou společností, tak jsem se cítil být víc jako Čech. Změnilo se mi to hodně v Americe, tam jsem se jako Američan necítil, ale přestával jsem se cítit i jako Čech. A víc jsem začal být hrdý na vietnamskou kulturu. Byl jsem mladý a blbý. Chvilí jsem přemýšlel, že bych si o občanství ani nezažádal, ale teď jsem rád, protože jsem člen EU“ (Respondent M.).* Také uváděl, že nyní v zahraničí, kde bydlí, by mu kvůli odlišnému vzhledu lidé nevěřili, že je Čech. *„Cítím se být jako Vietnamec. I když bych raději žil v Čechách, tak mám kořeny ve Vietnamu. Neřekl bych lidem, že jsem z Čech, ale asi že jsem Vietnamec narozen v Česku, protože by mi nevěřili, že jsem Čech. Tady v Anglii když řeknu, že jsem z Česka, tak na mě koukají divně“ (Respondent M.).*

Respondent Ma. nyní také studuje v zahraničí a vietnamské identitě se znovu přiblížil díky spolubydlícím vietnamského etnika a také prohloubení komunikace s rodiči. Také, stejně tak jako respondent Mi. zmiňoval, že se cítil odlišný v mladším věku kvůli vzhledu. Dívky byly zdráhavější ohledně vymezení své etnické identity a mohlo by to souviset s tím, že mají obě bydliště v Čechách. Obě uváděly, že zde mají v plánu i nadále bydlet. Přirozeně se obě stýkají neustále s většinou českou společností ve škole, v práci i osobním životě. Jedna z respondentek uvedla, že se cítí více česky nebo vietnamsky také v závislosti na situaci a s kým zrovna mluví.

Také dodávala, že se nyní přiblížila své vietnamské identitě tím, že opět Vietnam navštěvuje. „*Já si myslím, že dřív jsem se chovala víc jako Češka a teď postupem času, kdy jsem si začala uvědomit okolo sebe věci...*“ (Respondentka Z.).

Tři respondenti udali, že se **cítili přijati českou společností**, ale muži zmiňovali více negativních zkušeností a také problémy se zařazením se mezi vrstevníky. Jeden z respondentů přiznával, že se především v mladším věku necítil přijímaný vrstevníky a začalo se to zlepšovat až v pozdějším věku. „*Mně přijde, že ze začátku ne. Ze začátku na prvním stupni, ani na nižším gymnáziu mi to přišlo takový, že mě lidi nepřijímají, ale od toho vyššího gymnázia se to změnilo myslím. Sem měl pocit, že už je to lepší no*“ (Respondent Ma.). Důvodem, proč se respondenti cítili přijímaní, byli opět vrstevníci, pokud s nimi navázali respondenti dobré vztahy. „*Celkově mě česká společnost přijala. Lidi mě respektovali, protože umím česky. Měl jsem dobré kamarády*“ (Respondent M.). Respondentka Z. zmínila i dobré přijetí od učitelů ve škole a společenského prostředí. „*Když jsem přijela, tak jsem neměla vůbec žádný pocit, že by byli někdo proti mně. Já jsem neměla. Takhle, já jsem neměla až na 6ti jsem chodila do školy, kterou mě dost vítali a i kamarádi a i učitelé, prostředí. Jenom ze mě někdy dělali srandu, ale víš, to nebylo jakoby toxický, takže...*“ (Respondentka Z.).

Jedna z respondentek zmiňovala problémy se začleněním mezi vrstevníky v souvislosti s častým stěhováním a popřela své předešlé tvrzení, že se cítí být společností přijata. „*Necítím se ani jako sto procentní Čech ale ani jako Vietnamec. Sice jsem se tu narodila a vyrůstala, ale lidi mě neberou úplně jako Češku a já taky nikdy nebudu. Mám třeba stále vietnamské jméno*“ (Respondentka J.). Respondent Ma. Vyprávěl také o nedostatečném čase, který měl pro kontakt s vrstevníky vyhrazen a pocitu odlišného vzhledu. „*... takže jsem byl vlastně ve škole, nebo jenom doma anebo u té paní a jak nemá dítě kontakt s lidma tak eeh (smích) má nižší tu sociální inteligenci, takže jsem s lidma nemohl moc navázat kontakt. A taky jak se měl pocit, že vypadám jinak, tak to taky dost pomohlo tomu pocitu no*“ (Respondent Ma.).

Otázka důležitosti vietnamského jazyka byla mezi respondenty v celku jednotná. Všichni se shodli, že je pro ně **znalost vietnamského jazyka důležitá**. Někteří respondenti zmiňovali, že je pro jejich rodiče důležité, aby uměli dobře vietnamsky. Jedna z respondentek vypovídala, že na ní byla matka pyšná, že se naučila jazyk a jeden z respondentů zase vyprávěl příhodu, jak pro jeho rodiče bylo důležité, aby se jako dítě učil vietnamsky, ale on sám v tom důležitost neviděl. Vietnamština

je komunikační jazyk mezi dětmi a rodiči, se sourozenci však většinou používají češtinu (popřípadě jiný jazyk v závislosti na místě bydliště), nebo mixují češtinu a vietnamštinu. Muži uvedli, že je pro ně vietnamština důležitá hlavně v osobní rovině. „Zprvu pro mě vietnamština nebyla vůbec důležitá, protože ehm.. protože to nebyla vůbec potřeba. Učil jsem se hlavně česky a anglicky a německy, ale teď už jak bydlím s těma Vietnamcema na bytě a jak už víc komunikuju s rodičema, tak ehh tak si už myslím, že to je důležité a občas se na něco mrknu, na nějaké vietnamský texty nebo na nějaký vietnamský slova, abych se přiučil“ (Respondent Ma.). Obě ženy uvedly, že je vietnamština důležitá i z hlediska profesního anebo osobnostního růstu. „Teď v práci se to (znalost vietnamského jazyka) ukázalo, jako hodně to je výhodné, protože jsem mohla řešit věci pro vietnamské restaurace. Překládala jsem věci do vietnamštiny (pro mezinárodní obchod) a byla to pro mě velká výhoda, že umím jazyk a přineslo mi to v práci „street credits“ (Respondentka J.).

O **českém jazyce** se obě respondentky vyjádřily, že **měly obtíže** s jeho učením, protože rodiče nemluvili česky. Respondentka J. se setkala s možností odkladu nástupu do první třídy. „Před nástupem do 1. třídy jsem byla taky ve Vietnamu, a když jsem nastoupila do školy, tak jsem si zase nepamatovala češtinu. Mamka s učitelkou mě chtěly dát o rok níž, ale nakonec mě nechaly normálně ve třídě mých vrstevníků. Potřebovala jsem tu češtinu akorát osvěžit, ale trvalo to třeba půl roku“ (Respondentka J.). Respondentka Z. měla odklad a důvodem byl také jazyk. Ale to já jsem jakoby neměla, jenom jsem neuměla česky, takže oni mě dali do té třídy a pak potom, to byla 6.třída a pak když jsem byla v 7., tak už mě dali do normální třídy s ostatními. Jenom to byl ten jeden rok“ (Respondentka Z.).

Všichni respondenti se český jazyk učili i od českých paní na hlídání. „No pamatuju, oni vlastně mě nevychovali rodiče a já jsem chodil k jedný.. k jedné paní a ta mě vlastně učila česky“ (Respondent Ma.). Také zmiňovali, že i když už česky uměli, nebylo to na škole vždy lehké. „Myslím, že jsem to měla těžší i z toho důvodu, že jsem se musela češtinu učit sama. Mamka mi nikdy s úkolem nepomohla. Neumí česky. Ale měla jsem českou babičku, je to časté“ (Respondentka J.).

Rasistické narážky zmiňovali všichni z dotázaných. Jedna z respondentek vyprávěla i o její mladší sestře, která si nepříjemnými poznámkami prochází na škole v Německu. Druhá respondentka se smíchem udávala, že si moc špatné poznámky nepamatuje a také omlouvala spolužáky ve škole, že nějaké poznámky nemysleli špatně. „Jako já jsem nikdy ve škole neměla problémy, že by mi někdo něco udělal.

Možná vlastně jednou v sedmé třídě, jeden kluk byl na mě jakoby hnusný, ale ... ale myslím to bylo na škole v přírodě, ale já si už to moc nepamatuju“ (Respondentka Z.).

Zároveň tři respondenti vypovídali, že se snaží si z toho nic nedělat a děly se jim tyto nepříjemné situace více v dětství, než teď v dospělosti. *„Jo setkal jsem se, když jsem byla malej tak třeba sem.. tak těch rasistických vtípků bylo víc než dost, ale postupem času jsem se stal imunní, že člověk už to nebere pak tak vážně no a teď to pociťuju, že jak jsem asiját, tak lidé mají pocit, že vynikám ve všem... (smích)“ (Respondent Ma.).* Další dotazovaná také zmiňovala i pozitivně laděné předsudky ohledně jazyka. *„Často slyším, že umím pěkně česky od cizích lidí. I ve škole měli lidi občas rasistické narážky, na základce hlavně ...“ (Respondentka J.).* Respondent Mi vyprávěl, že se setkal s předsudky spojenými s kriminální činností Vietnamců, vzhledem a jazykem. *„Byla vlna Vietnamců, kteří začali pěstovat trávu, hodněkrát když jsem šel po ulici, si lidi dělali srandu z toho, že když máme dva domy, že určitě pěstujeme trávu a pak si uvědomili, že i děti pracujou. A taky se mi stávalo, že na mě volali čim-čong, když jsem bydlel v Praze, ale to byly ojedinělé případy. Nikdy jsem si předsudky nebral k srdci, ať si lidi říkaj, co chtěj. Většinou na to nereaguju anebo z toho udělám vtip. Setkal jsem se s předsudky, ale není to, že bych tím byl napadán každý den a je to spíš ojedinělé. Neházím Čechy do jednoho pytle a nemůžu ani, protože jsem se setkal s lidma, co jsou akceptující. (Říká se to tak?) Občas jsou lidi tak hloupí a ignorantí, že si neuvědomí, co říkaj, není vhodný. Jakože mě zastavila cizí paní na ulici třeba, jaktože umím tak dobře česky“ (Respondent Mi.).*

Z vietnamských náboženských zvyků dotazovaní zmiňovali, že povětšinou mají doma oltář, aby uctili mrtvé. Celkově pro ně však není žádné z náboženství důležité. Jeden z respondentů se přikláněl spíše k tradicím českým nebo evropským, ale kromě Vánoc žádné neslavil. *„...ale co se týká těch zvyků a podobně, tak furt mám radši tu evropskou mentalitu no, takže jsem teď fakt mezi a nevím, kam patřím“ (Respondent Ma.).* Důvod pro slavení vietnamských svátků všichni respondenti uváděli důležitost tradic pro jejich rodiče. *„Jo jo, já si myslím, že například my slavíme vlastně víc vietnamských svátků, protože spíš taky kvůli rodičů, jak jsou zvyklí na to. Ty české spíš ne, ale Vánoce jakoby někdy děláme, jakoby ty večírky a máme taky kapra a takový věci a dáme taky dárky. A jinak slavíme hlavně Vietnamský nový rok určitě. A jinak většinou táta nebo rodiče jsou v práci, takže takový ty méně hodnotný dá se říct, nebo méně časté svátky neslavíme“ (Respondentka Z.).*

Částečně by chtěli slavení vietnamských svátků dodržet dotazovaní i se svojí budoucí rodinou, ale zároveň také tři respondenti zmínili, že počítají s přizpůsobením se partnerovi. „Vzhledem k tomu, že nemám vietnamského přítele a manžela a nikdy mít nebudu, nemyslím si, že budeme s dětma vietnamské svátky slavit. Určitě jim o tom budu vyprávět, aby nezapomněly naši kulturu, ale vzhledem k tomu, že jsem to s mamkou nikdy neslavila nebo tak, tak si myslím, že k tomu nemám nějaký vztah“ (Respondentka J.). Respondent Ma. měl podobný názor jako dívky. „No.. to záleží na tom, jakou si najdu přítelkyni. Tohle je fakt ve hvězdách. Nerad bych třeba nutil někoho, aby slavil Čínskej novej rok, takže to fakt záleží“ (Respondent Ma.).

Respondent Mi. akcentoval, že jako dítě české svátky slavil kvůli okolí. „Ale české svátky asi jen Vánoce a Velikonoce. Ale to spíš jen né nábožensky, ale prostě nás třeba posílali s pomlázkou ven, protože to dělali všichni“ (Respondent Mi.). Dotazovaní zmiňovali především Vánoce, které buď již nyní slaví anebo by v budoucnu se svojí rodinou slavit chtěli. „Když už bysme něco slavili, tak asi stoprocentně Vánoce. Mám je hrozně ráda, a i když jsem to neslavila, tak jsem to měla vždycky ráda, tu atmosféru, cukroví, pohádky“ (Respondentka J.).

Dílčí výzkumná otázka č. 3

Jak vietnamské děti tráví volný čas?

Kategorie č. 3: Vzdělávání a pomoc rodičům tvoří největší část volného času vietnamských dětí.

Kódy: vzdělávací aktivity

vliv rodičů na volný čas

neorganizovaný volný čas

nedostatek volného času

Nebylo výjimkou, že jako děti museli respondenti docházet na **doučování**, kde často trávili velkou část svého volného času. Doučování se v jednom případě týkalo převážně českého jazyka, ale v dalších případech bylo spojeno s lepšími školními výsledky a budoucím studiem na prestižnější škole. Jeden z respondentů vzpomínal na nepříjemné zážitky spojené s trávením velké části volného času nedobrovolně na doučování. „Když mi bylo 8, dali mě na doučování, abych se dostal na gympl, což mi vlastně zničilo dětství. Teď to chápu, ale jako dítěti se mi to nelíbilo“ (Respondent Mi.).

Další významnou částí ve volném čase vietnamských dětí **tvoří pomoc rodičům v zaměstnání a domácnosti**. „*Tím jak jsem byla hodně samostatná, mamka na mě neměla čas, tak jsem už asi od 12ti vařila a když mamka přišla z práce a nebylo navařeno, tak to byl docela velký problém. Když jsem toho měla hodně ve škole a musela jsem se učit na test, tak jsem nemusela, ale když jsem nic neměla, tak se počítalo s tím, že večere bude na stole, až mamka přijde. A o víkendu jsem chodila pomáhat klasicky do obchodu a o prázdninách“ (Respondentka J.). Tři z respondentů se shodli, že rodičům v zaměstnání museli pomáhat poměrně často a také bylo pro většinu časté pomáhat rodičům i s jinými záležitostmi ohledně jazykové bariéry s českou společností. *Volného času nebylo moc. Pomáhal jsem v obchodě, měl jsem 4x týdně doučko, jezdil jsem na něj do Chebu a pak jsem tam čekal na ségru. Taky jsme tam museli někdy přespávat. Víkendy nebyly volné. Na gymplu jsem už i jezdil pro zboží do Sapy“ (Respondent Mi.).**

Volný čas s rodinou respondenti uváděli velmi zřídka. Časté byly výpovědi, že rodiče jsou nebo byli pracovně vytíženi a nebyl prostor s dětmi volný čas trávit. Když už spolu rodina čas trávila, bylo to večer doma po práci. „... *táta je takový pracovní člověk, on furt furt v práci. Já jsem taky někdy si říkala, jestli nemůžem jít ven na večeri a on říkal, no já mam hodně práce no takže jsme nakonec nešli a on pak byl spíš jakoby doma“ (Respondentka Z.). Respondent Ma. vzpomínal na čas s rodinou takto: „*Jasně, občas jedeme na výlety, ale jsou to maximálně dvoudenní výlety, protože oni jsou většinou v práci od eeh od devíti do šesti. A to i o víkendech, takže moc času není, jenom volný večery spolu trávíme“ (Respondent Ma.).**

Rodinné výlety jsou velmi výjimečné. Postupem času se pro některé respondenty situace v rodině proměnila a tráví s rodiči volný čas především kvůli mladším sourozencům, nebo se o mladší sourozence starají. „*Ani po Čechách jsme nejezdili vůbec. Ségra když má prázdniny, tak jede za mnou do Čech, ale s mámou jezdí maximálně do Vietnamu. Já ségru беру na výlety, když je tu, ale mamka ne“ (Respondentka J.).*

Dovolené s rodinou se týkaly u všech respondentů pouze **návštěv Vietnamu** s tím spojenými návštěvy příbuzných. „*Jo my jsme jezdili jakoby do zahraničí na týden a tak, ale to bylo hódně hódně dávno. Naposled si myslím, že jsme byli ve Vietnamu před dvěma roky“ (Respondentka Z.). Pro některé z respondentů to byla dovolená, někteří to za dovolenou nepovažovali. Vyprávěli, že ne vždy měli čas ve Vietnamu cestovat k moři a užít si volno. „*Na dovolené jsme nejezdili, když už tak**

jen do Vietnamu, hlavně abychom navštívili rodinu, co tam máme. Hodně málo času bylo na dovolenou u moře ve Vietnamu“ (Respondent Mi.). Respondentka J. se k dovoleným vyjadřovala takto: „S mamkou jsme nikdy nebyly na dovolený, mamka taky nikdy nebyla, takže jsem na svojí první dovolený byla s ‚jméno kamarádky‘ a jejíma rodičema. Ale jinak jsem pak poprvé jela za svoje vydělané peníze. Mamka nikdy nebyla do teď, a když si vydělá, jede do Vietnamu za rodičema, což nepovažují za dovolenou“ (Respondentka J.).

Navazování vrstevnických vztahů někteří z respondentů popisovali jako velmi těžké z důvodů nestálého zázemí, častého stěhování a nedostatku sociálních kontaktů s vrstevníky z důvodu velké vytíženosti, jak bylo již zmíněno v předchozím textu. *„Když jsme se stěhovali do ‚název města‘, bylo to nejhorší. Byla jsem tam nová, přišla jsem do druháku, už tam měli vytvořený kolektiv. Bylo by to jiné přijít na novou školu hned v prváku“ (Respondentka J.).* Zároveň ale všichni z respondentů zmiňovali, že trávili čas s **kamarády neorganizovanou volnočasovou činností** jako například chozením do kina, na diskotéku, přespávání u kamarádů atp. *„Hodně volného času jsem se pak snažil trávit s kámošema venku. Na kole jsem hodně jezdil“ (Respondent Mi.).* Jedna z respondentek mluvila o častém zatajování volnočasových aktivit před rodiči z důvodu, že by neschválili, jak volný čas tráví. *„No třeba když už jsem byla větší, bylo strašně těžký přemlouvat mámu na sleep overy a vždycky jsem musela být doma v šest a lhát mamce, že jedu s kamarády na chatu, abych mohla do klubu nebo tak“ (Respondentka J.).*

Respondentky uváděly, že se v dětství nevěnovaly **organizovaným volnočasovým aktivitám** ve velké míře. *„Já si myslím, že já jsem nejvíc chodila s kamarády ven. Já jsem vlastně nechodila moc na ty kroužky, spíš se ty věci učím sama, třeba hrát na kytaru nebo tak. Anebo chodit do kina s kamarády a asi spíš aktivity s těmi lidmi anebo trávím čas doma a čtu si“ (Respondentka Z.).* Důvodem pro nenavštěvování zájmových aktivit byla mimo jiné i malá informovanost. *„No to vlastně jsem ani neměla představu, že bych někam chodila. Já jsem byla takové uzavřené dítě spíš a pak jsem začala víc otevřít, když jsem byla na střední škole. Jako na základce jsem měla taky partu kamarádů a kamarádek, ale teda já si myslím, že na ty kroužky jsem moc nechodila, ale vlastně já si pamatuju, že moje škola mi nabízela bezplatný kurz češtiny, jakoby individuálně, tak já jsem tam chodila“ (Respondentka Z.).* Druhá z respondentek vyprávěla svoji zkušenost s kroužky takto: *„Z toho mám špatné vzpomínky. Chtěla jsem chodit na tance anebo aerobic,*

ale mamka říkala, že bych se měla ve volném čase učit a tak jsem chodila na doučování. Ve školce jsem chodila na flétnu a taky chvíli na krasobruslení, ale to jen chvíli“ (Respondentka J.). Jedna z respondentek zmiňovala trend mezi vietnamskou komunitou, kdy je rozšířené, aby se děti věnovaly bojovým sportům nebo hře na nástroj. Tento trend z části potvrdil Respondent Ma. svojí výpovědí. *„Já jsem jako malej hrál na hudební nástroje, takže jsem jako malej hrál na flétnu, na klavír na kytaru a na dudy. Ale pak sem upustil od klavíru a flétny a hrál jsem jenom na tu kytaru a na ty dudy.„Jo chodil jsem na karate a noo ted' nevím no“* (Respondent Ma.). Druhý z respondentů také zmiňoval kroužky, na které docházel, ale byl z jeho výpovědi cítit větší vliv rodičů a faktorem pro výběr volného času byl i zdravotní stav. *„Na základce jsem chodil na flétnu, protože mi doktorka a rodiče, řekli, že mám astma. Ale to bylo spiknutí. (smích) Chodil jsem na šachy a aikido a karate. Do toho mě donutili rodiče, ale pak mě to bavilo. Na fotbal jsem chodit nemohl, protože jsem byl tlustej* (Respondent Mi.).

Ohledně **vlivu rodičů na volný čas** se respondenti často zmiňovali, že je rodiče tlačili do organizované aktivity nebo vzdělávací aktivity proti jejich vůli nebo jim naopak určitou aktivitu vymluvili. *„Tak půl na půl no, protože co se týká klavíru a flétny, to jsem byl přinucen, ale u kytary a dudy, to jsem si zvolil sám. Karate, to jsem si taky zvolil sám, ale ještě jsem chtěl hrát fotbal, ale to mi zatrhli no“* (Respondent Ma.). Důvodem pro nesvolení rodičů k docházení na fotbal, bylo údajně nevhodné vrstevnické prostředí. Jedna z respondentek zmiňovala vliv věku na rozhodování o volném čase, kdy udávala, že autonomie pro ni s věkem přirozeně rostla. *(smích) „To asi už ne, spíš na základní škole spíš ještě táta, ale na střední škole už je to volnější a ted' už je to úplně volný“* (Respondentka Z.). Při vyprávění o mladším sourozenci byl opět vidět velký vliv rodiče na trávení volného času dítěte, ale podle respondentky také vliv vietnamské komunity nebo jejích hodnot. *„Moje ségra ted' chodí na taekwondo a sestřenka na karate. To je mezi Vietnamcema hodně rozšířené. Ségra tam nechce chodit, ale mamka chce, aby se hejbala a uměla se ubránit, jak je malinká. Je to víc povinný a je to prostě vietnamská mentalita“* (Respondentka J.).

Dva z respondentů zdůrazňovali rozdíl mezi tím, jak trávili čas oni a jak ho tráví jejich mladší sourozenci. Respondenti zmiňovali, že jejich sourozenci využívají více kroužků a rodiče se jim více věnují. *„Brácha jede kroužky, jak může. Fotbal,*

šachy, tenis, piano. Máma ho teď může vyzvedávat. Hodně času tráví s mámou, jdou na kolo, brusle a tak“ (Respondent Mi.).

4.5.2 Výsledky výzkumného šetření u vietnamských dětí

Dílčí výzkumná otázka č. 1

Jak vnímají respondenti výchovu v rodině?

Kategorie č. 1: Děti chovají k rodičům respekt, výchova je přísná a vyžaduje se od dětí pomoc v zaměstnání nebo v domácnosti.

Kódy: pracovní vytíženost rodičů

autoritativní výchova

povinnosti k rodině

Dvě ze tří dětí zmiňovaly, že jsou jejich **rodiče přísní**, jedna z respondentek moc nechtěla výchovu rodičů hodnotit. Děti vyprávěly, že bydlí v domácnosti všechny pouze s rodiči a sourozenci. Nikdo nezmínil, že by sdílel domácnost i s jinými příbuznými nebo známými. Všichni respondenti však uvedli, že mají další příbuzné ve stejném městě. *„Bydlím s mámou, tátou, bratrem a sestrou, jsem nemladší ze všech...Jo teta, strejdové a bratrance bydlí taky tady v Praze“ (Respondentka K.).*

S rodiči i sourozenci děti hodnotily svůj vztah jako dobrý i přes občasné neshody. Rozhovory naznačovaly, že děti k **rodičům chovají respekt**. U starších sourozenců by se o respektu dalo polemizovat. Jejich vzájemný vztah je více neformální než s rodiči. *„Moje máma je hodná, táta taky. Máma je přísnější, ale z táty jde větší hrůza. Moje sestra je někdy otravná a občas hodná“ (Respondent M.).* U jedné z respondentek by se dalo mluvit o bližším vztahu s rodiči, protože se o nich v rozhovoru vyjadřovala zdrobněle, ale jiné indikace tomu nenaznačovaly.

Rodiče všech dotazovaných dětí mají svůj obchod. Jedno dítě odpovídalo, že maminka nepracuje a je v domácnosti. Všechny děti zároveň také vyprávěly, že **pomáhají rodičům v obchodě**. *„Ano, pomáham mamince i tatínkovi v obchodě v Sapě“ (Respondentka K.).* Pro všechny dotazované pomoc rodičům představovala činnost, kterou dělají pravidelně *„Jo, oni mají dva obchody a tak jim někdy musím pomoci. Hlavně ten jazyk, ale jako dělám tam všechno možný. Mamka někdy jede pryč třeba a tak jsem tam pak anebo i s ní taky“ (Respondentka L.).* Mezi pomoc v práci se

často radí především pomoc s jazykem, protože všechny děti vypovídaly, že jejich rodiče česky moc neumí anebo umí trochu. „*Máma je v domácnosti a ehh... otec pracuje jako prodavač. Tak máma umí česky no a otec ten miň no*“ (Respondent M.).

Všechny dotazované děti se již **narodily zde v České republice** a nevypovídaly o žádné zkušenosti se stěhováním. Pouze jeden z respondentů zmiňoval, že se nenarodil v místě, kde nyní žije, ale stěhování proběhlo v jeho útlém věku a on si to nepamatuje. „*Narodil jsem se ve Znojmě, ale pak se rodiče přestěhovali do Prahy, ale to já si nepamatuju. No sem byl ještě malej.*“ (Respondent M.). Nestálé zázemí ve smyslu, který popisovali dospělí vietnamští respondenti, proto děti potvrdit nemohly.

Všechny děti zmiňovaly, že by chtěly v Čechách zůstat bydlet i v budoucnu. Dívky neměly o budoucím povolání nebo škole zatím představu, ale také nikdo z respondentů nezmiňoval představy jejich rodičů. Chlapec se bez váhání vyjádřil, že by si přál vydat se uměleckou cestou ve své budoucnosti. „*Já bych chtěl být herec*“ (Respondent M.).

Dílčí výzkumná otázka č. 2

Jaké faktory jsou důležité pro vnímání etnické identity vietnamských dětí?

Kategorie č. 2: Hlavní faktorem je znalost vietnamského jazyka, ve kterém se děti necítí jistě, malá zkušenost s předsudky a dobré vrstevnické vztahy.

Kódy: Ztotožnění se s českou identitou

Malá znalost vietnamského jazyka

Žádné obtíže s českým jazykem

Málo špatných zkušeností s předsudky

Dva z respondentů zmiňovali, že **vietnamsky umí jen částečně**, ale nebyla to pro ně důležitá dovednost. „*Jo já no umím trochu vietnamsky, ale moc bych se nedomluvila*“ (Respondentka K.). Respondentka L. udávala, že je pro ni naopak dovednost vietnamštiny důležitá. „*Asi je pro mě důležité to umět. Jakoby jo asi. Doma mluvíme jenom vietnamsky, a když pak jedeme za babičkou, tak musím umět. Jako kvůli rodině to jo, ale... s kamarády to mluvím česky a ve škole. To jinak nepotřebuju*“ (Respondentka L.). Všechny děti využívají vietnamštinu převážně s rodiči a se sourozenci a vrstevníky se baví česky. „*Jen trochu umím, se ségrou mluvím česky a tak jen s rodičema musím vietnamsky*“ (Respondent M.). Učení **českého jazyka**

nezmiňovali jako obtíž. Všichni respondenti udávali, že se česky učili již od raného dětství, chodili do české školky a pomoc při učení byli i například starší sourozenci, kteří již česky uměli. „Česky jsem se učil od narození, sestra česky už uměla, tak to bylo to pro mě lehké“ (Respondent M.). Jedna z respondentek zmiňovala, že měla v dětství i českou „babičku“. „Česky jsem se učila ve školce a taky jsme měli se sestřenicí českou babičku. Ta ... ona no na nás mluvila a učila nás to. No tak ale to sem byla hodně malá ještě“ (Respondentka L.).

Ohledně **předsudků a negativních zkušeností** s rasismem se respondenti silně nevyjadřovali. Jedna z respondentek zmínila, že se v minulosti s určitou formou předsudků ze strany vrstevníků setkala. „Jako dřív si ze mě někdo dělal srandu třeba, ale už ne“ (Respondentka K.). Další respondentka vzpomínala na nepříjemné komentáře na vzhled, ale tvrzení se snažila změkčit. „Že sem žluťák a šikmovoká a tak. Ale jako někdy je to ze srandy.“ (Respondentka L.). Poslední respondent vypověděl, že se s ničím nesetkal. Mohlo to být zapříčiněno tím, že se respondenti styděli nepříjemné zkušenosti sdílet, ale jak také zmiňovali později, všichni mají dobré vztahy s vrstevníky a cítí se být do kolektivu přijímáni.

Všechny z dotazovaných dětí vypověděly, že se **ztotožňují s českou identitou.** Starší respondentka chvíli váhala. „Nooo.. eehh... já nevim. Ale asi trochu víc česky. Do Vietnamu jezdím jen na prázdniny někdy a tady mam kámoše a ňák víc rozumim věcem třeba“ (Respondentka L.). Dva z respondentů si tím tvrzením byli okamžitě jisti. „Více se cítím být Čechem, protože jsem se tu narodil a vietnamsky moc neumím“ (Respondent M.). Důvodem pro to, že se děti cítí být více Čechy, zmiňovaly především jazyk. Nedostatečná znalost vietnamštiny je pro ně hlavní ukazatel. Dalšími důvody bylo místo narození a vrstevníci. „Určitě Čechem. No umm protože ... asi že moc neumím vietnamsky a bydlím tady, mám tu kámoše a tak“ (Respondentka K.).

České občanství mají dva ze tří respondentů. Nezmiňovali obtíže se získáním občanství. Byli to stejní dva respondenti, kteří bez váhání řekli, že se cítí být Čechy. Jedna z respondentek se vyjádřila, že by si o občanství zažádat chtěla, především kvůli zjednodušení cestování. „České občanství bych chtěla, bylo by to pak jednodušší. Ale hlavně bych to chtěla, abych mohla cestovat“ (Respondentka L.).

Náboženství dětí nepřipisovaly velkou důležitost. Všichni respondenti vyprávěli, že jejich rodiče dodržují náboženské tradice a jsou nábožensky založení. Tradice děti dodržují kvůli rodičům. „Ano, rodiče jsou nábožensky založení a tradice

držíme... pro mě to důležitý není“ (Respondent M.). Dva z respondentů udávali, že ačkoliv je pro rodiče náboženství důležité, slaví typické vietnamské tradice, ne však všechny. *„Ano, jsou nábožensky založení, ale tradice slavíme jen ty klasické“* (Respondentka K.). Respondentka L. zmiňovala, že u nich doma tradice hrají větší roli. *„Jo rodiče... oni hodně dodržují všechny vietnamský tradice. Mamka jezdí třeba do chrámu“* (Respondentka L.). Mezi vietnamské svátky, které rodiny dodržují, patřil hlavně Lunární nový rok a z českých Vánoce. *„Slavíme Vánoce, Nový rok, Lunární nový rok a já bych rád slavil ještě Halloween“* (Respondent M.). Respondent M. byl jediný, kdo inklinoval i k jiným než českým nebo vietnamským svátkům.

Dílčí výzkumná otázka č. 3

Jak vietnamské děti tráví volný čas?

Kategorie č. 3: Děti pomáhají rodičům v zaměstnání občas, ale pravidelně. Tráví hodně času s kamarády a o organizované volnočasové aktivity nejeví z vlastní iniciativy velký zájem.

Kódy: Pomoc rodičům v zaměstnání

Volný výběr koníčků

Neorganizovaný čas s vrstevníky

Volný čas s rodinou

Jedno z dětí zmiňovalo větší kontrolu od rodičů, ostatní dva respondenti se k tématu kontroly ze strany rodičů výrazně nevyjadřovali. *„No a taky jako musím hodně říkat, kam jdu a být doma včas“* (Respondentka L.).

Pouze jedna z respondentek zmiňovala velká očekávání od rodičů ohledně školní úspěšnosti a s tím spojené vzdělávací aktivity. Pomoc v domácnosti zmiňovaly obě respondentky. *„Hm.. (pauza), jo .. no.. asi bych řekla, že jo. Jako mamka je hodně přísná. Chce, abych měla dobrý známky furt a chodila na doučování. Taky musím pomáhat doma vařit třeba a uklízet, nebo když rodiče nejsou doma, tak já dělám večeři pro ně“* (Respondentka L.). Z rozhovoru vyplývalo, že je pro ně pomoc okolo domácnosti a v práci rodičů samozřejmost a nepřekáží jim to v trávení volného času, tak jak by chtěly. *„ ... po škole občas pomáhám rodičům v obchodu, nebo doma uklízím a dělám věci do školy a pak jdu ven“* (Respondentka K.).

Příprava do školy je však součástí dne každého z dotazovaných dětí. Všichni zmiňovali, že jim to obtíže většinou nedělá. Dva z respondentů vypověděli,

že se připravují zhruba hodinu denně a že se připravují sami, bez pomoci rodičů nebo dalších lidí. „*Připravuju se na školu sám, přípravu mám tak hodinu denně, příprava není těžká*“ (Respondent M.). Respondentka K. zmínila složitější přípravu na distanční výuku. „*Připravuji se sama asi hodinu denně, je to v pohodě, kromě distanční výuky, tam je to trochu těžší*“ (Respondentka K.).

Vztahy se spolužáky děti hodnotily jako dobré. Všechny vypověděly, že se baví hlavně s dětmi českými a také s nimi tráví volný čas. „*Mám dobrý vztah se spolužáky... mám hodně kamarádů. Kamarádím se spíš s českými dětmi*“ (Respondentka K.). Respondent M. přikládal dobré vztahy s kamarády své nekonfliktní povaze. „*Kamarádím se s českými dětmi, vztahy mám dobré, protože nejsem konfliktní*“ (Respondent M.). Respondentka L. opět zmínila i poznámky od vrstevníků s kterými si někdy potýká. „*Asi si připadám, že mě berou. Nebo třeba spolužáci jo, ale taky někdy má někdo řeči na mě. Ale ve třídě mám hodně kamarádů*“ (Respondentka L.).

Respondenti se volnočasovým kroužkům ve velké míře nevěnují. Pouze jedna respondentka odpovídala, že stále na kroužky dochází. „*Jo někdy jo, ale já mam taky hodně kroužků, tak na to nemám moc čas vždycky. Já mam karate a klavír a doučování. Klavír mě baví.*“ (Respondentka L.). Jako u jediné bylo taky možné zaznamenat významnější vliv rodičů na trávení volného času. „*Jo karate taky, ale to rodiče říkaj, že bych měla chodit*“ (Respondentka K.). na žádné kroužky nedochází, ale ve volném čase se věnuje kreativním činnostem. „*Nechodím na žádné, ale baví mě ruční práce*“ (Respondentka K.). Respondent M. má se zájmovými aktivitami zkušenost, ale z vlastního rozhodnutí již na nic nedochází. „*Chodil jsem na florbal, ale už nechodím, protože mě to nebaví*“ (Respondent M.). Děti větší zájem o organizované volnočasové aktivity nejevily. Pouze respondentka L. opět vyjádřila vliv rodiny na trávení volného času, protože se nemůže účastnit kroužku, jakého by si přála. „*Ne to asi ne, já nevím. Eeh .. (pauza) Jako chtěla sem tancovat třeba, ale to se mamce moc nelíbilo. Říkala, že mi to nebude užitečné*“ (Respondentka L.).

V klasickém denním harmonogramu děti zmiňovaly i hraní PC her, koukání na televizi, opět učení, chození ven s kamarády a pomoc rodičům v zaměstnání. „*...Když je normální den, věnuju učení hodně času a pak hraju hry a jdu ven s kamarádama*“ (Respondent M.).

Volný čas s rodinou děti zmiňovaly více než dospělí respondenti. Dva respondenti vypověděli, že s rodinou jezdí na výlety po Čechách. „*Jezdíme rádi*

po České republice“ (Respondentka K.). Respondent M. také zmínil trávení času na chatě s rodinou. „...někdy nedělám z toho nic, protože jedeme s rodiči na chatu o víkendu“ (Respondent M.). Respondentka L. zmínila krátký výlet do zahraničí. „Byla jsem jednou na dovolený v Rakousku s mámou a tátou. Jeli jsme tam na víkend myslím. Aaaa jinak jezdíme do Vietnamu“ (Respondentka L.). Byla rovněž jediná, která zmínila návštěvy Vietnamu a trávení času s jiným příbuzným. „... (pauza) Jo! Taký si mě někdy bere sestřenice na výlet nebo za ní jezdím o prázdninách někdy“ (Respondentka L.).

4.5.3 Výsledky výzkumného šetření u pedagogických pracovníků (podívat se na to a přepracovat trochu?)

Dílčí výzkumná otázka č. 1

Jak vnímají respondenti výchovu v rodině?

Kategorie č. 1: Rodiče jsou na děti přísní a vytváří na ně nátlak ohledně studia. Děti se s tlakem ne vždy srovnávají dobře.

Kódy: očekávání dobrého vzdělání

tlak na děti

hodnoty dětí

Pedagogičtí pracovníci o rodičích dětí mluvili často, jako o **cílevědomých rodičích**, kteří od svých dětí vyžadují aktivitu hlavně, co se týče školních výsledků. Respondent V. zmiňoval i snahu rodičů **udělat pro vzdělání dětí vše** potřebné nebo práci navíc. „Rodiče jsou hrozně cílevědomí a chtějí kolikrát po dětech i věci, který český děti nezažijí. A no... všechno ti odkývou, nenechají děti zahálet, udělají vše navíc“ (Respondent V.). Respondentka B. souhlasila s velkým vytížením dětí a dodávala větší problémy s učením dětí, protože doma nemají potřebnou pomoc od rodičů. „Podle mě je pohled na učení daný hodně rodičema a tím, jak na ně působí. Tenhle klučina toho měl hrozně moc. Je velký rozdíl v tom, že se s ním nikdo neučí, nikdo mu to nevysvětlí“ (Respondentka B.). Také zmiňovala situaci, kdy mělo dítě z reakce rodičů na špatné chování strach a doplňovala to tvrzením, že dle jejího názoru mají děti z rodičů respekt. „Nějak mi jednou takhle něco zatajil, ale dohodli jsme se, aby to do příště udělal, nebo ukážu rodičům špatnou práci, co dnes udělal a to asi měl z toho vítr“ (Respondentka B.).

Respondentka B. se setkala s rodinou, kde doučovala jedno z dětí u rodiny doma a bydlení bylo v tomto případě spojeno s místem práce rodičů. Respondentka vyprávěla, že se s tím setkala ve více případech. *„Jo no měli jsme doučování u rodiny doma. Mají to ‚název restaurace‘, asi jenom takhle děti a rodiče tam bydleli. Bydleli jako hodně skromně“* (Respondentka B.). Dodávala, že domácí prostředí nevnímá jako vhodné, až děti vyrostou. *„Táta vaří v restauraci a máma tam pingluje, takže ty kluci jsou tam sami, takže soukromí maj, ale až budou větší, tak to bude horší. Měli tam svůj prostor, ale těžko říct, že až půjdou do školy, jak to bude pak vypadat. Malej do školky chodí, restauraci mají taky otevřenou, tak ten starší klučina je teď doma hodně sám“* (Respondentka B.). Ve výpovědích se opět objevovaly zmínky o nárocích na samostatnost dětí, protože často doma tráví čas sami a zároveň mají na povinnosti vůči rodině s pomocí v zaměstnání a se sourozenci.

V názoru na **hodnoty vietnamských dětí** se respondenti příliš neshodli. Oba vyjadřovali, že děti mohou být často pod velkým tlakem rodičů, ale respondent V. viděl děti samotné jako cílevědomé a snažící se dosáhnout vytyčeného cíle. Zmiňoval, že se děti špatně vyrovnávají s chybami a připisoval to vietnamské kultuře. Také zmiňoval znatelný rozdíl mezi dětmi již narozenými v Čechách a těmi, co se z Vietnamu přistěhují. *„Jsou cílevědomí, jsou hodně snaživí. Neříkám, že to je vždycky, strašně špatně přiznávají chybu. Ve Vietnamu je to strašně špatný, všechno musí být tip top, to české děti nejsou. Vietnamci jsou cepovaní, kolikrát se sesypou. Je rozdíl mezi dětma, co přijdou z Vietnamu a co se tu narodili“* (Respondent V.). Respondentka B. naopak vzpomínala na případ, kdy její žák nejevil o vzdělání sám velký zájem, vypovídal, že v budoucnu již studovat nechce a nezatěžovalo ho ani špatné hodnocení. *„Ale pak třeba když měl dělat sloh, tak vůbec nevěděl, proč to dělat a nechtěl to dělat. Měl psát o oblíbeném sportu a nechtěl a nechal by si radši dát pětku. Hlavně mu bylo i jedno když dostal pětku“* (Respondentka B.). Respondent V. zmiňoval velký vliv a tlak ze strany rodičů na dobré vzdělání s motivací, aby se děti měli lépe než oni a nemuseli pracovat rukama. *„...Jsou hodně cílevědomí, že by chtěli sami. Oni ti rodiče to mají tak nastavení tak no, že práce rukama je hanlivé slovo. Rodiče na to docela dbají, protože makají v obchodě a chtějí pro ty děti něco lepšího a rodinná anamnéza, aby se měly děti líp“* (Respondent V.).

Dílčí výzkumná otázka č. 2

Jaké faktory jsou důležité pro vnímání etnické identity vietnamských dětí?

Kategorie č. 2: Děti se podle pedagogických pracovníků nesetkávají často s předsudky ohledně svého vzhledu, mají s vrstevníky dobré vztahy a malé problémy s českým jazykem. Rozdíly jsou viditelné mezi dětmi, které se v České republice narodily a které se přistěhovaly.

Kódy: jazyková bariéra rodičů

Malé zkušenosti s předsudky

Malé problémy s českým jazykem

Malý význam náboženství pro děti

Jazyková vybavenost dětí je podle pedagogických pracovníků dobrá i přes drobné nedokonalosti. „*Mluvil moc hezky, slovní zásoba dobrá, i cvičením rozuměl, nějaký doplňovačky. Slova znal, ale nevěděl, co znamenají a některá i byla divná, že je neznal*“ (Respondentka B.). Garant výuky cizinců zmiňoval, že se ve škole setkávají se všemi úrovněmi jazyka u vietnamských dětí a na základně výsledků diagnostických testů s nimi pracují dále. „*Děláme diagnostikou, kde zjistíme úroveň jazyka. Máme pak 3 možnosti. Nemluvič - nevyšší možná podpora, každý den jednu nebo dvě hodiny si ho vytahujeme z hodin a doučujeme česky, další rozumí a umí, ale potřebuje pomoci, tak se doučuje po odpolednech a třetí možnost vůbec nepotřebuje – narodil se tady, nebo je tu dlouho*“ (Respondent V.).

Rodiče dětí mají podle respondentů časté **problémy s českým jazykem**, nebo neumí mluvit česky vůbec. Děti se s nimi proto dorozumívají výhradně vietnamsky a díky tomu umí oba jazyky. „*Tatínek, mi přišlo, že nerozumí česky vůbec a maminka tak lámaně a doma se bavili vietnamsky, tak asi tak. A asi rozumí, protože občas jsem tam přišla a měl puštěnou pohádku ve vietnamštině*“ (Respondentka B.). U jazyka, který děti používají se sourozenci, závisí na věku. Vietnamské děti se učí česky z pravidla až ve školce. „*Ten malej moc neuměl česky a tím, že chodil do školy, tak už něco pochytával*“ (Respondentka B.). V kontaktu rodičů se školou není výjimkou, že je potřeb využít překladatelů. Jazyková bariéra je o to složitější, že rodiče dětí nemusí dát najevo, že pokynům nerozumí. „*Z 10ti případů je v 6ti nebo 7mi potřeba tlumočnick, všechno odkývou, ale nic nerozumí*“ (Respondent V.).

Jeden z pedagogických pracovníků se domníval, že **děti se cítí být přijímány** a mají dobré vztahy s vrstevníky. *Děti by tu chtěly zůstat a mnozí to berou jako svůj*

domov, mají tu rodiny, přátele... Co se tak bavím víc s těma, tak to tu berou, jakože jsou tu doma a chtěli by tu zůstat. Někteří přemýšlí nad cestou do zahraničí za prací, protože umí jazyky... ale jsou tady šťastní“ (Respondent V.). Respondenta B. se neodvažovala toho téma hodnotit, ale udávala příklad, kdy si při jedné příležitosti její žák stěžoval, že není s vrstevnickými vtahy spokojen. „No říkal, že se mu tady nelíbí, nemá tady kamarády a raději by chtěl zpátky do Prahy“ (Respondentka B.).

S předsudky se podle pedagogických pracovníků **děti nesetkávají často.** Respondent vyjadřoval názor, že pokud si děti s vrstevníky nerozumí, jde většinou o jazykovou bariéru. „*Někdy je tam problém s jazykem, spíš jde o jazykovou bariéru než o vzhled“ (Respondent V.).* Obecně oba respondenti vyjadřovali názor, že mladší děti nevnímají tolik odlišný vzhled spolužáků a jsou k tomu vedeni z řad pedagogů. „*Na naší škole tyhle věci se neřeší. Vedeme děti k tomu, že všichni jsme stejní, a dětem pokud neřekneš: hele podívej, Martin vypadá jinak než ty, tak oni si toho nevšimnou. Šikana je na každé škole, ale u nás to není kvůli tomu, že je někdo Vietnamec, Ukrajinec, ale spíš, že jsou v něčem slabší“ (Respondent V.).*

Slavení českých nebo vietnamských svátků nedokázali pedagogičtí pracovníci hodnotit, jak velkou mají pro děti důležitost. Ale obecný názor vyzníval, že dle jejich názoru **náboženství v životě dětí nehraje významnou roli.** „*No Vánoce neslavili a dárky nedostávají. A o náboženství to nevypadalo, že by nějak hrotili“ (Respondentka B.).* Respondent V. zmiňoval oblibu v českých svátcích, ale i zachování svátků vietnamských. Také dával opět do kontrastu důležitost svátků pro děti, které se v České republice narodily a které ne. Hlavním faktorem ve slavení svátků a dodržování tradic je vliv rodiny. „*Jsou hodně ovlivňováni z domova, líbí se jim i český tradice, ale snaží se dodržovat i vietnamské tradice a snaží se to dodržovat hodně. Ten rozdíl tam je. Děti, co přijely z Vietnamu, tam to poznáš, že to rodiče ani neslaví, ale ti jiní už jsou zvyklí“ (Respondent V.).* Také respondent akcentoval častá rodinná nebo komunitní setkávání o víkendech při příležitosti dodržování tradic. „*Mají silná rodinná pouta a dodržují tradice, velké večere, jsou soudržná komunita, takže když se můžou sejít třeba o víkend, tak se sejdou. V tomhle sou třeba jiní než Češi“ (Respondent V.).*

Dílčí výzkumná otázka č. 3

Jak vietnamské děti tráví volný čas?

Kategorie č. 3: Děti pomáhají rodičům v obchodě, jsou velmi vytížené kroužky všeho druhu nebo tráví čas samy doma a s rodinou.

Kódy: Pomoc rodičům v zaměstnání

Vzdělávací aktivity

Velká vytíženost ve volném čase

Stejně tak, jako u předchozích skupin respondentů se v otázkách o volném čase stále objevovala **pomoc rodině v zaměstnání** a pomoc v domácnosti, nebo s mladšími sourozenci. Respondentka B. akcentovala především pomoc s mladším sourozencem. Kdy jedenáctiletý sourozenec měl na starost mladšího bratra. „*Chodil vyzvedávat brácha do školky, myslím si, že i hlídal toho brácha*“ (Respondentka B.). Respondent V. naopak vzpomínal na pomoc dětí v zaměstnání rodičů, protože s tím měl sám osobní zkušenost. „*To je pravda, že čas tráví s rodičema v obchodě. Já jsem měl spoustu dětí, že chodili fakt pomáhat do sapy. Někdy jsem musel i tam za nima, kvůli přijímačkám a tak*“ (Respondent V.).

Další významná část, která se někdy podle výpovědi respondenta V. i překrývá, jsou **vzdělávací aktivity dětí**. Vzhledem k tomu, že oba respondenti se setkávají s vietnamskými dětmi pouze v rámci vzdělávacích aktivit, dá se předpokládat, že to mohlo i jejich výpovědi ovlivnit. Doučování a další vzdělávací aktivity jsou silně rodiči ovlivněny. „*Ve škole chodí na doučování a maminka chtěla, abych tam chodila 3x týdně na 2 hodiny, což mi přišlo dost a normálně chodil do školy prezenčně*“ (Respondentka B.).

Další organizované zájmové aktivity nejsou podle respondentky pro vietnamské děti tak časté. „*Říkal, že se přestěhovali z Prahy a že tam chodil na fotbal, že mu to teď chybí, protože tady v ‚jméno města‘ nechodí nikam. A bavilo ho to, tak mu to chybí*“ (Respondentka B.). Respondent V. měl pocit, že jsou děti vytížené i co se týče volnočasových aktivit, jako například družina, účastní se různorodých kroužků, které mají možnost navštěvovat i komunitě v Sapě například. Zároveň zde byla naznačena souvislost s věkem a trávením volného času a to tím způsobem, že mladší děti jsou více volnočasově zaměstnané. „*Mladší ročníky jsou hodně akční, hodně družiny, oni jsou hodně akční ti Vietnamci, starší chodí do sapy, tam mají občůdky, tam starší chodí pomáhat. Malý mají aktivit spoustu různých,*

pohybových, rukodělných, a sami dobrovolně chodí i na čj. To mají i v sapě, někteří to mají drsný – několik hodin přes den i o víkendu“ (Respondent V.).

Neorganizovaný volný čas s kamarády nikdo z respondentů nezmiňoval a respondentka B. vyprávěla, že dle její zkušenosti trávil jeden konkrétní žák volný čas hodně doma a bavil se u PC nebo televize. *„Koukal na herní videa třeba a koukal na telku“ (Respondentka B.).* Společný čas s rodiči nedokázali pedagogičtí pracovníci odhadnout, ale opět byly zmíněny návštěvy Vietnamu. *„Do Vietnamu se pak vrací jen nárazově za babičkou, rodinou, na prázdniny“ (Respondent V.).*

Diskuze

V komparaci s literaturou a relevantními zdroji nikdo z respondentů ve výzkumu neuvedl, že by žil v domácnosti s širší rodinou. Většina rodin je v kontaktu s dalším příbuzenstvem, často žijí i ve stejném městě, ale nikoliv přímo ve stejné domácnosti, jak popisovala například Bittnerová (2006). Zde by se dalo diskutovat, zda tuto změnu můžeme připisovat lepšímu finančnímu postavení rodin díky lepšímu ukotvení jejich podnikání, nebo jinému faktoru.

Šišková (2001) vyzdvihovala hodnotu vzdělání jako velmi důležitou pro vietnamskou kulturu a i ve výzkumu se toto téma prolínalo téměř všemi výpověďmi. Pro samotné respondenty mělo vzdělání vysokou hodnotu také, avšak u dětských respondentů byla tendence znatelně nižší. Jedním z faktorů, který pohled na vzdělání ovlivňuje, může být věk. Dětským respondentům bylo okolo třinácti let a nemáme porovnání s jinou věkovou kategorií. Dalším faktorem však může být posun hodnot u mladší generace k hodnotám majoritní společnosti, kde není vzdělání zdaleka tak akcentováno a děti nejsou od rodičů ve většině případů tak přísně vedeni k akademickému úspěchu.

Častým případem bylo, že se respondenti zdráhali negativně nebo kriticky vyjádřit o svých rodičích nebo o negativních zkušenostech s majoritní společností. Podle Šiškové (2001) by to mohlo souviset s vietnamskou kulturou, kdy se považuje za neslušné na něco si stěžovat a zároveň taky snižovat autoritu rodiče. Z části by se dalo s tvrzením souhlasit, ale zároveň hrál podstatnou roli i osobní vztah respondenta a výzkumníka, kdy si respondent na základě tohoto vztahu dovolil pravděpodobně větší kritiku na rodinné poměry a výchovu, než v případě respondenta výzkumníkovi neznámému. Šišková také uváděla, že je nevhodné ve vietnamské kultuře řešit konflikty nahlas. Na některých respondentech bylo patrné, že konfliktní situace spíše přechází bez povšimnutí. Tento jev se dal například vyzpozorovat, když respondenti vyprávěli o nepříjemných situacích s rasismem anebo předsudky. Téměř všichni vypověděli, že poznámky ignorují, nepouštějí se do konfrontace a jeden dětský respondent dokonce vyzdvihl, že má dobré kamarády, protože je nekonfliktní.

S výzkumem Hubertové (2016) a zjištěním, že mladé vietnamské dívky by si představovaly jiný styl výchovy pro své budoucí děti, než zažívaly ony od rodičů, se respondentky výzkumu také ztotožnily. Jedna z respondentek vypovídala, stejně tak jako ve výzkumu Hubertové, že by si přála se svými dětmi

otevřenější a demokratičtější vztah a chtěla by respektovat jejich potřeby. Druhá nemluvila přímo o svých budoucích dětech, ale trochu kritičtěji se o vietnamské výchově rozpovídala. Spojitost téma mělo i s partnerem nebo budoucím partnerem respondentů. Freidingerová (2014) popisovala, že vietnamští rodiče nedovolují svým dětem navazovat partnerské vztahy z důvodu, že by se pak nevěnovaly dostatečně školním a akademickým povinnostem. Jedna z respondentek přesně tuto argumentaci od matky slýchala. Ale s dalšími respondenty padly zmínky spíše na zachování vietnamských tradic s budoucím partnerem, kdy se respondenti shodli, že pro ně tradice nejsou natolik důležité, aby do nich svého partnera nutili, pokud nebude také vietnamského původu. Podle Šiškové (2001) tradice stále Vietnamci stále dodržují a tendence je silně nakloněna tomu, tradice neopomíjet. Respondenti výzkumu silný vztah k tradicím nenaznačovali a v budoucnu jej buď neplánují dodržovat stejně jako jejich rodiče, anebo jen z části. Zmiňovali, že nyní se tradičních oslav nebo akcí účastní z důvodu, aby strávili čas s rodinou.

Rákoczyová (2009) uváděla, že etnická identita úzce souvisí s pocitem přijetí ve společnosti a pokud se jedinec necítí přijímaný, má větší tendenci ke stěhování se do zahraničí za studiem nebo prací. V případě našich respondentů by se toto zjištění dalo z části potvrdit. Respondenti uváděli smíšené informace. Dva z respondentů v době výzkumu již bydleli v zahraničí a další uvedli, že buď plány na výjezd do zahraničí nemají anebo nejsou rozhodnuti. Ačkoliv jeden z respondentů žijících v zahraničí udal, že se v Čechách cítil být přijímaný, měl spoustu negativních zkušeností s rasismem a předsudky. V dalších výpovědích spíše potvrzoval, že pokud pocit přijetí přišel, bylo to až na střední škole. Oba respondenti svoji vietnamskou identitu objevili více až právě v zahraničí a oba vyprávěli, že ačkoliv se do Čech stále vrací, již by v zahraničí chtěli zůstat.

Hubertová (2016) také popisovala, že hlavním klíčem pro pocit příslušnosti k vietnamské identitě byla pro respondentky znalost vietnamského jazyka. I toto tvrzení respondenti ve výzkumu potvrdili. Nesnadno lze hodnotit, do jaké míry to byl pro respondenty klíčový faktor, ale často ho zmiňovali v argumentaci, proč se cítí nebo necítí být Vietnamci. Zároveň také v případech, kdy se dva z respondentů v pozdějším věku přiklonili k vietnamské identitě, šla snaha o zlepšení jazyka ruku v ruce s tím. Na druhé straně někteří respondenti zmiňovali, že se jako Vietnamci necítí, protože by se ani vietnamsky nedomluvili.

Ve výzkumu Hubertové dívky vypovídaly, že se cítí být počestlé anebo určitým mixem obou kultur, ve kterých vyrůstaly. Ačkoliv naši respondenti také zmiňovali, že neví, kam patří nebo se cítí být na pomezí obou kultur, byli zdaleka více rozhodní. Většina respondentů se přiklonila k identitě české. Převážně děti bez váhání odpovídaly, že se cítí být Čechy. Dva mužští respondenti zase naopak s věkem dospěli k identifikaci s kulturou vietnamskou.

K povinností k rodině se respondenti stavěli povětšinou jako k samozřejmosti. Nevyjadřovali o pomoci v domácnosti nebo v zaměstnání rodičů jako o zátěži a pokud zmínili, že pro ně pomoc určitou zátěž představuje, snažili se to tvrzení zlehčit. Opět mohou tyto výpovědi nasvědčovat souvislostem s tradiční vietnamskou výchovou a zároveň se tyto zjištění shodují také s výzkumem Hubertové (2016), kdy Hubertová uváděla, že mladé dívky vietnamského původu pomoc a starost o rodinu braly jako samozřejmost, i když je někdy povinnosti vůči rodině zatěžovaly. Dle Bittnerové (2006) je pro vietnamskou kulturu častým pravidlem, že se starší sourozenci starají o ty mladší a vypomáhají tak rodičům. Toto zjištění vyplynulo i z prováděného výzkumu a starost o mladší sourozence byla nedílnou součástí života všech respondentů, kteří mladší sourozence měli a to neohledně na věk.

Bittnerová (2006) uvádí, že typickým příkladem, kdy rodiče tráví s dětmi volný čas je, že se rodina sejde u večeře. Často jsou to jediné společně strávené chvíle. Zčásti by se dle výpovědí respondentů dal tento poznatek potvrdit, ovšem tendence rodičů trávit čas s dětmi i o víkendech, mimo práci a obecně častěji, pravděpodobně vzrůstá. Některé z dětí uváděly, že s rodiči tráví víkendy na chatě, výletech a dospělí respondenti potvrzovali, že jejich rodiče se opravdu snaží s mladšími sourozenci trávit více času, než tomu tak bývalo dříve. Dále Bittnerová udávala, že jsou Vietnamci zvyklí trávit čas ve veřejném prostoru, obklopeni více lidmi z komunity. Nelze toto tvrzení vyvrátit, avšak výzkum napovídá, že tendence mladších generací Vietnamců se blíží čím dál tím více zvykům majoritní společnosti i v tomto případě. Pouze jedna z respondentek uvedla, že má okrajovou zkušenost z malého města, kdy spolu tamní vietnamská komunita slavila svátky nebo spolu lidé trávili volný čas. Ve svém dospělém životě to již sama nevyhledává. Pravděpodobné výjimky tvoří tradice a svátky, kdy s větší společností mají zkušenosti i ostatní respondenti, ale čím více se cítí být začleněni do české majoritní společnosti, tím méně jsou v kontaktu s vietnamskou komunitou. Jeden z pedagogických pracovníků zmínil, že pozoruje tuto

tendenci se sdružovat a dle kontextu rozhovoru mluvil především o komunitě v pražské Sapě.

Výzkumy Janské (2011) o volném čase vietnamských dětí dále hovořily o čase stráveném s rodiči v zaměstnání a o velké vytíženosti dětí volnočasovými aktivitami. Bittnerová (2006) uvedla, že respondenti nepotvrdili pomoc rodičům v práci. Naši respondenti byli na toto téma přímo dotazováni a většina uvedla, že pravidelně rodičům pomáhají nebo v minulosti v práci pomáhali. Ovšem vyskytovaly se názory, že tento zvyk opět slábne. Důvodů pro to může být více. Jeden z respondentů uvedl, že rodiče si již vydělali dostatek peněz na důchod, děti jsou zajištěné a nepotřebují proto dále své podnikání držet. Nejmladší sourozenec se proto již s prací v obchodě nesetkal. Dalším důvodem bylo to, že rodič neměl své podnikání, ale byl zaměstnancem. Práce v zaměstnání rodičů tvoří však stále velkou část volného času vietnamských dětí.

Ve výzkumech o volném čase dětí se respondenti shodovali s výzkumem Janské (2011) ve vytíženosti dětí. Pokud vezmeme v potaz vzdělávací aktivity, které pravděpodobně převyšují jinak zaměřené zájmové aktivity, vietnamské děti jsou ve volném čase velmi zaměstnané. Často se objevovaly výpovědi, že děti tráví neorganizovaný čas s vrstevníky venku při různých aktivitách nebo se věnují koníčku doma. Vrstevníci jsou především z majoritní společnosti, proto se i aktivity často shodují s těmi, kterým se věnují české děti. Potvrzoval by to i výzkum Freidingerové (2014), která popisovala přejímání volnočasových aktivit od české společnosti.

Výzkum NIDM (2010) poukazoval na to, že vietnamské děti nechodí ven často a nenavštěvují ve velké míře kroužky. Ohledně vytíženosti různorodými zájmovými aktivitami se vyjádřila větší polovina respondentů, že na kroužky zaměřené hudebně, sportovně nebo edukačně docházela.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit a popsat vliv etnické identity na trávení volného času mladých Vietnamců. Cíl práce byl splněn. Práce popsala vietnamskou komunitu v České republice, blíže se pak věnovala druhé generaci Vietnamců. Dále práce nastínila téma etnické identity a volného času vietnamských dětí. Provedené bádání odhalilo rozdílné pohledy respondentů na některá témata v porovnání s dříve provedenými relevantními výzkumy a mohlo tím přispět větší aktuálnosti ve výzkumech identity a volného času vietnamských dětí. Výzkum byl prováděn s dětskými respondenty vietnamského původu, mladými dospělými vietnamského původu a pedagogickými pracovníky metodou rozhovoru.

Výsledky výzkumu ukazují na vliv rodiny a některých kulturních vzorců v trávení volného času dětí především v oblasti vzdělávacích volnočasových aktivit, pomoci v zaměstnání rodičů a s domácími pracemi. Dle výpovědí z výzkumu také vyplynulo, že děti se ztotožňují převážně s českou identitou, avšak během přibývajících let se tento pocit může změnit. Faktory podporující tuto změnu jsou pocit nepřijetí společností (ze všeho nejvíce vrstevníky) nebo zkušenost z pobytu v zahraničí, kde jedinec nebyl obklopen českou společností a prostředím byl nucen více se identicky vymezovat. U vietnamských respondentů, kteří se ztotožňovali s českou identitou, byla častější inklinace k touze po svobodnějším trávení volného času nebo přímo větší možnost volby volného času. Děti přestávaly s kroužky především z důvodu, že je přestaly bavit. To vypovídá o alespoň částečné autonomitě ve výběru trávení volného času. Respondenti, kteří se ztotožňovali s identitou vietnamskou, přijímali vlastní pracovní vytíženost i ve volném čase s větším pochopením a ohledem na povinnosti k rodině.

Názor na výchovu (svoji nebo budoucích dětí) se u mladých Vietnamců od jejich rodičů výrazně liší. Inklinace výchovných hodnot k majoritní společnosti by se dala přisuzovat dospívání v české společnosti a porovnáváním se s českými vrstevníky. Dle výzkumu by mladí Vietnamci sami nechtěli opakovat příklad rodičů s autoritativní výchovou dětí. Vyjadřovali se kladně k otevřenějšímu vztahu se svým budoucím dítětem. Zároveň byla častá i určitá lítost, že na ně rodiče neměli moc času, když vyrůstali, takže se dá předpokládat, že i v tomto smyslu se budou snažit vzor svých rodičů neopakovat. Ovšem je pravděpodobné, že mezigenerační rozdíly

v nahlížení na výchovu dětí jsou znatelné v jakékoliv kultuře. V případě tohoto výzkumu však respondenti autoritativní výchovu často spojovali s kulturním zázemím rodičů.

Z hlediska sociální pedagogiky by práce mohla pomoci usnadnit socializaci vietnamským dětem. Pedagogům i laické veřejnosti osvětlit pozici vietnamských dětí v české společnosti a tím jim pomoci v práci s diverzním a multikulturním prostředím v dětských kolektivech. Závěry z této práce mohou být vodítkem pro pedagogické pracovníky, sociální pracovníky, lektory, trenéry a další profesionály v tom, jak dětem lépe porozumět. Ideální představou je takové začlenění vietnamských dětí do kolektivů, aby necítily žádný hendikep oproti dětem českým. V častých případech na základě kulturní a jazykové odlišnosti jejich rodičů není možné tohoto stavu dosáhnout plně. Je proto důležité brát v potaz rozdílné kulturní rodinné zázemí a v kolektivech s odlišností pracovat směrem k lepší komunikaci s dětmi. Na závěr je důležité uvědomit si sílu předsudků a mít na paměti, že vzhled nebo rodinné zázemí nemusí mít klíčový vliv na pocit etnické příslušnosti nebo volbu volného času.

Použitá literatura a online zdroje

1. BANKS, J., A., NGUYEN, D. *Diversity and Citizenship Education; Historical, theoretical, and philosophical issues*. In LEVSTIK, L.S., TYSON, C.A. Handbook of Research in Social Studies Education. Routledge. 2010, 404 str, ISBN 1135601461
2. BANKS, J. A. „*Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age*“. Educational Researcher, 2008, 37(3), str. 129–139. doi:10.3102/0013189x08317501
3. BEZOUŠKA, Štěpán. *Stereotypizace Romů a Vietnamců v české společnosti*. Kulturní Studia [online]. 2016, 2016(1), 57-73 [cit. 2020-04-12]. ISSN 23362766.
4. BITTNEROVÁ, Dana, ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam, ed. *Etnické komunity v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2006. 411 s. ISBN 80-903086-7-8.
5. BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Festivity jako ukazatel identity a společenského směřování: diverzita etnických menšin*. Praha: FHS UK, 2019. Agora, 16. svazek. ISBN 978-80-7571-009-3.
6. BLAFKOVÁ, Martina. *Specifika života vietnamské komunity v ČR* [online]. E-polis.cz, 22. leden 2009. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/specifika-zivota-vietnamske-komunity-v-cr.html>
7. BOCAN, M. Děti a volný čas – jaké kroužky děti navštěvují? [online] 2011 [cit. 2017-09-13]. Dostupné z: <http://znav.nidv.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/vyzkumy/realizace/deti-a-volny-cas>
8. BROUČEK, Stanislav. *Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003. 478 s., [8] s. barev. obr. příl. Imigrace, adaptace, majorita: edice článků, studií, materiálů a diskuse k problematice novodobé imigrace do ČR; 2. ISBN 80-85010-46-1.
9. BURKE, Peter J., ed. et al. *Advances in identity theory and research*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2003. xii, 235 s. ISBN 0-306-47851-X.
10. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2016. 254 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.
11. CORBIN, J., STRAUSS, A. *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. SAGE Publications, 2014. 456 str. ISBN 1483315681
12. Český statistický úřad. *Data - nabývání státního občanství ČR*. 2020. [online] Dostupné z: www.czso.cz/csu/cizinci/data-nabyvani-statniho-obcanstvi-cr

13. FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy Praha, 2014. 232 s. Studie; sv. 111. ISBN 978-80-7419-174-9.
14. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
15. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.
16. HOLUBOVÁ, Kateřina. *Koncept identity na poli sociologické teorie*. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 2016(2), str. 31-49. [online] Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4563/AUC%20PaH%20Sociologica_XXI_2_2016_31-49.pdf
17. HOWARD, J. A. *Social Psychology of Identities*. Annual Review of Sociology 26, 2000. str. 367 – 393.
18. HUBERTOVÁ, L. (2014) *Vliv sociálního a kulturního kontextu na formování identity u dospívajících imigrantů vietnamského původu v Severní Americe*. E-psychologie [online], 8, 1, 13-23 [cit. 23.8.2020]. Dostupný z: <https://e-psycholog.eu/pdf/hubertova.pdf> . ISSN 1802-8853.
19. HUBERTOVÁ, L. (2016). *Jak uvažují nad svou identitou mladé Vietnamky 1,5. a 2. generace žijící v České republice?* E-psychologie [online], 10(2), 1-17. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/hubertova2.pdf>
20. CHVOJKOVÁ, Petra a Martina HŘEBÍČKOVÁ. *Psychologická akulturace: Teoretické přístupy a metody měření*. Československá Psychologie [online]. 2018, 62(2), 153-172 [cit. 2020-04-12]. ISSN 0009062X.
21. JANSKÁ, E., PRŮŠVICOVÁ, A., ČERMÁK, Z. (2011): *Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice*. Geografie, 116, č. 4, s. 480–496.
22. MANN, Arne. *Etnická identita – životná nevyhnutnosť?* in IDENTITA VE VZTAHU K NÁRODNOSTNÍM MENŠINÁM (2005 : PRAHA, Česko) a Jaroslav BALVÍN. *Identita ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2006, 2 sv. (696 s.) : il. (některé barev.), portréty ; 23 cm. ISBN 80-903727-0-8
23. Ministerstvo vnitra České republiky. *Udělení státního občanství České republiky*. 2020. Cit. 27.9. 2020 [online] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

24. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
25. *Na křižovatce kultur, aneb, Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*. Praha: NIDM, 2010, 21 s. ISBN 978-80-86784-91-5.
26. NEŠPOR, Zdeněk R. *Sociologická encyklopedie: identita* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2020 [cit. 2020-10-13]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Identita>
27. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-569-5.
28. PHINNEY, J.S., HORENCZYK, G., LIEBKIND, K. and VEDDER, P., *Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective*. Journal of social issues, 2001, 57(3), str. 493-510.
29. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. PRAHA: Sociologické nakladatelství (Slon), 2009. 309 s. Studie; SV. 60. ISBN 978-80-7419-023-0.
30. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEDOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vydání druhé. Praha : Portál, 2014. 377 stran. ISBN 978-80-262-0644-6.
31. ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.
32. ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.
33. Vláda České Republiky. *Vietnamská národnostní menšina*. 2013. Cit. 20.9. 2020 [online] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/vietnamska-mensina-108870/>
34. WATERMAN, Alan S., *Identity Development From Adolescence to Adulthood: An Extension of Theory and a Review of Research*. Developmental Psychology. 1982, Vol. 18, No. 3, str. 341-358.

Související literatura

1. DRBOHLAV, D. a D. DZÚROVÁ. "Where are they going?": Immigrant inclusion in the Czech Republic (A case study on Ukrainians, Vietnamese, and Armenians in Prague). *International Migration* [online]. 2007, 45(2), 69 - 95. DOI: 10.1111/j.1468-2435.2007.00404.x. ISSN 00207985.
2. NGUYEN, P. V. *Perceptions of Vietnamese fathers aculturation levels, parenting styles, and mental health outcomes in Vietnamese-American adolescents immigrants*. *Social Work*. 2008, 53 (4), 337- 346.
3. ZHOU, M., & BANKSTON, C. L. *Social capital and adaptation of the second generation: The case of Vietnamese youth in New Orleans*. *International Migration Review*. 1994, 28(4), 821-830.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Charakteristika respondentů výzkumu

Přílohy

Příloha A – Rozhovor s repondentkou J.

Příloha B – Rozhovor s respondentkou Z.

Příloha A – Rozhovor s respondentkou J

Respondentka J

- Věk – 25 let
- Pohlaví - žena
- Vzdělání – SŠ s maturitou
- Práce – Péče o zákazníky ve firmě pro rozvoz jídla

Respondentka byla dopředu informována a o názvu závěrečné práce a tematických okruhů, na které se bude autorka ptát a poté ústně souhlasila s účastí na výzkumu. Dotazovaná byla informována o anonymitě výzkumu a o možnosti neodpovídat na otázky, pokud by jí nebyly příjemné. Autorka výzkumu dotazovanou osobně zná již několik let, rozhovor proto probíhal z části neformálně, bez úvodního představení s předchozí domluvou přes sociální síť. Rozhovor probíhal formou video hovoru.

Výzkumník (V): Ahoj, nejprve bych se zeptala na obecnější informace, než přejdeme k otázkám k výzkumu. Věk a vzdělání vím, ale řekneš mi prosím přesně o pracovní pozici, kterou teď ve *název firmy* máš?

Respondentka (R): *„Jo, jsem support asociace. Tak tam napiš asi zákaznická péče.“*

V : Super, díky. A narodila ses už v Čechách vid'?

R: *„Narodila jsem se v Čechách, ale neměla jsem ani jednoho rodiče s českým občanstvím a tak jsem ho nedostala.“*

V: Aha.

R: *„Já jsem do 18ti neměla občanství a když mi bylo 18, vyšel nový zákon, který mi to strašně zjednodušil. Každý kdo byl v Čechách 10 let, nebo tu studoval, tak měl občanství automaticky. Strašně mi to zjednodušilo život.“*

V: A v čem?

R: *„Nejvíc při cestování, protože jsem pak byla občan EU, nepotřebovala jsem víza a tak. Celkově i na úřadě. Jednou za 5 let jsem si musela prodlužovat trvalý pobyt a ty fronty byly strašný. Někdy jsme tam čekali hodiny před otvíračkou a stejně se někdo nedostal na řadu“*

V: To muselo být hrozný. Představíš mi teď do výzkumu svoji rodinu?

R: „Mám sestru, je jí 10 let. Narodila se v Čechách a nemá občanství. Ve 4 letech se odstěhovala s mamkou do Německa, chodila do školky tady a pak v Německu taky.“ (pozn. autorky: Rodiče sester žili oba v Německu, byli rozvedení a otec před pár lety umřel.)

„Stěhovali jsme se strašně mockrát, vždycky když to rodičům někde nevyšlo, tak to zkoušeli v jiném městě. Když mi bylo pět, tak jsem se odstěhovala do Vietnamu, pak jsme se vrátili a chodila jsem do školy tady. Od sedmi jsem už chodila sama do školy a byla jsem hodně doma sama. Musela jsem být hodně samostatná. V Mariánkách jsem byla nejděle. 8 let. Stěhování je pro děti hrozně psychicky náročné, pokaždé si musíš hledat nové kamarády, jít do nového kolektivu. Hrozně se mi vždycky nechtělo. Když jsme se stěhovali do Rokycan, bylo to nejhorší. Byla jsem tam nová, přišla jsem do druháku, už tam měli vytvořený kolektiv. Bylo by to jiné přijít na novou školu hned v prváku.“

V: Myslíš, že pro tebe bývalo těžké, zařadit se do nového třídního kolektivu?

R: „Sama od sebe se neseznamuji rychle, je to i výchovou. Vietnamci jsou vychováni přísně a pořád tím „vietnamským způsobem“.

V: co to je „vietnamský způsob“?

R: (smích) „No třeba když už jsem byla větší, bylo strašně těžký přemlouvat mámu na sleep overy a vždycky jsem musela být doma v šest a lhát mamce, že jedu s kamarády na chatu, abych mohla do klubu nebo tak.“

V: (smích)

R: „Moje mamka je dost konzervativní v hodně věcech, když jsem se začínala líčit, dělala jsem to na tajnáka. Mamka mi vždycky říkala, že až mi bude 18, budu si pak moct dělat, co chci. Taky jsem nemohla s nikým chodit, dokud nedokončím školu.“

V: A vidíš nějaký rozdíl mezi tím, jak to má teď od mamky nastavené ségra?

R: „Je tam dost velké rozdíl, ségra má vyšlapanou cestičku ode mě. Mamka je o dost starší, je jí to víc jedno a já na to mám taky velký vliv.“

V: Jak to myslíš?

R: „*Taky jí vychovávám. Ségra je i díky tomu víc otevřenější řešit nějaký problém s mamkou. To já jsem nikdy neměla, dost často jsem doma lhala. Mamka je hrozně přísná ohledně známek, cokoli horší než 2 bylo špatný a já jsem se bála přijít domů. Nechávala jsem si index schválně ve škole, aby se do něj nemohla mamka podívat.*“

V: Tak to je pěkný pokrok...

R: „*No ale zas ségra je miň samostatná a už nemusí zažívat takové to pomáhání v obchodě. Ale sestřenice to pořád musí dělat. Já jsem pracovala ve směnárně, když mi bylo 13 nebo 12. Normálně jsem počítala kurz a dávala peníze a všechno. Jednou jsem hlídala obchod tetě, bylo mi 15 a přišla inspekce, ale já neměla žádnou smlouvu, že tam můžu pracovat a byla jsem tam úplně sama, tak dostala nějakou pokutu. Vždycky mi pak říkala, kdyby někdo zas přišel, ať řeknu, že si zrovna odskočila.*“ (smích)

V: (smích)

R: „*Pak když jsem byla větší, tak jsem i pomáhala s překladem smluv a administrativou a u soudů a to už když mi bylo třeba 13,14. To jsem řešila i za jiné lidi než v rodině. Za mámu, tátu, strejdu, tetu i za jiné lidi, kteří využívali toho, že umím češtinu.*“

V: Bylo pro tebe těžký naučit se česky?

R: „*Myslím, že jsem to měla těžší i z toho důvodu, že jsem se musela češtinu učit sama. Mamka mi nikdy s úkolem nepomohla. Neumí česky. Ale měla jsem českou babičku, je to časté. Rodiče musí pracovat a tak si najmou chůvu, která hlídá třeba 3 nebo 4 děti najednou. Ta moje chůva byla dokonce v dokumentu o životě Vietnamců v Čechách.*“

V: Jo, to už jsi říkala vid’?

R: „*Jo je to možný, že jsem ti to zmiňovala. A právě česky jsem se naučila ve školce a ve škole a od té babičky. Před nástupem do 1. Třídy jsem byla taky ve Vietnamu, a když jsem nastoupila do školy, tak jsem si zase nepamatovala češtinu. Mamka s učitelkou mě chtěly dát o rok níž, ale nakonec mě nechaly normálně ve třídě mých vrstevníků. Potřebovala jsem tu češtinu akorát osvěžit, ale trvalo to třeba půl roku.*“

V: Je pro tebe důležité umět vietnamsky?

R: „*Mamka byla vždycky strašně pyšná, že umím vietnamsky. Hodně Vietnamců, co se tu narodí, neumí plynule vietnamsky a na návštěvě se vždycky divili, že umím tak dobře, i když*

jsem se tu narodila. Teď v práci se to ukázalo, jako hodně to je výhodné, protože jsem mohla řešit věci pro vietnamské restaurace. Překládala jsem věci do vietnamštiny (pro mezinárodní obchod) a byla to pro mě velká výhoda, že umím jazyk a přineslo mi to v práci „street credits“.

V: (smích) (pauza) A setkala ses někdy s nějakýma předsudkama od lidí? Můžou být i pozitivní i negativní.

R: *„Často slýchávám, že umím pěkně česky od cizích lidí. I ve škole měli lidi občas rasistické narážky, na základce hlavně. I venku na mě hodně pokřikovali a cikáni taky třeba. Ségra mi často vypráví věci, že jí jedna holka ve třídě šikanuje a má rasistické poznámky. Nadávaj jí černá hlava, tak se jí to snažím vysvětlit, ať si z toho nic nedělá.“*

V: A jak si trávila volný čas, když jsi ještě studovala?

R: *„Tím jak jsem byla hodně samostatná, mamka na mě neměla čas, tak jsem už asi od 12ti vařila a když mamka přišla z práce a nebylo navařeno, tak to byl docela velký problém. Když jsem toho měla hodně ve škole a musela jsem se učit na test, tak jsem nemusela, ale když jsem nic neměla, tak se počítalo s tím, že večere bude na stole, až mamka přijde. A o víkendu jsem chodila pomáhat klasicky do obchodu a o prázdninách.“*

V: Chodila jsi na nějaké kroužky?

„Z toho mám špatné vzpomínky. Chtěla jsem chodit na tance anebo aerobic, ale mamka říkala, že bych se měla ve volném čase učit a tak jsem chodila na doučování. Ve školce jsem chodila na flétnu a taky chvíli na krasobruslení, ale to jen chvíli. Ve Vietnamu je hodně rozšířené, že se chodí na karate a hodně i holky, aby o tom měly povědomí, kdyby je někdo chtěl napadnout. Moje ségra teď chodí na taekwondo a sestřenka na karate. To je mezi Vietnamcema hodně rozšířené. Ségra tam nechce chodit, ale mamka chce, aby se hejbala a uměla se ubránit, jak je malinká. Je to víc povinný a je to prostě vietnamská mentalita. To je taky teď mezi Vietnamcema docela rozšířené, že by děti měly umět na nějaký nástroj a myslím, že je to nový trend, že za mě to nebylo a rozšířilo se to. Rodiče si o tom povídají a tak jiní taky zapíší svoje dítě. Rodiče se chtějí hodně chlubit svýma dětma a myslím, že je to hodně vietnamské.“

V: Myslíš, že jsi mohla teda sama nějak ovlivnit, jak trávit volný čas?

R: „*Vždycky když byly prázdniny, tak jsem byla v obchodě, ale když jsem chtěla někam jít, tak mi to mamka dovolila hned. Hodně se ptala s kým, a kam jdu. Když zjistila, že je to v pohodě a slušná rodina, tak jsem mohla. Taky vždycky musela vědět, kdo všechno jde a musela jsem mít zapnutý telefon, pro případ, že by mi volala.*“

V: To si pamatuju, že jsi s mamkou pořád telefonovala.

R: „*Jo třeba jak jednou, když jsme šli do klubu, tak mi rodiče volali a já předstírala, že jsem doma a běžela jsem rychle někam, kde nebyl takový hluk, ale bylo to slyšet a tak jsem říkala, že to je televize.*“

V: To muselo být náročný.

R: „*Já si myslím, že když byli až moc přísní, tak to mělo opačný efekt. Pak děti musí lhát a stejně to udělají a najdou si způsob. A musela jsem pořád hlídat, jestli mě někdo neuvidí ze známých nebo příbuzných a bála jsem se.*“

V: A co dovolené? Jezdily jste někdy?

R: „*S mamkou jsme nikdy nebyly na dovolený, mamka taky nikdy nebyla, takže jsem na svojí první dovolený byla s ‚jméno kamarádky‘ a jejíma rodičema. Ale jinak jsem pak poprvé jela za svoje vydělané peníze. Mamka nikdy nebyla do teď, a když si vydělá, jede do Vietnamu za rodičema, což nepovažují za dovolenou.*“

V: A nějaké výlety tady?

R: „*Ani po Čechách jsme nejezdili vůbec. Ségra když má prázdniny, tak jede za mnou do Čech, ale s mámou jezdí maximálně do Vietnamu. Já ségru беру na výlety, když je tu, ale mamka ne.*“

V: Jak to máš se slavením vietnamských nebo českých svátků?

R: „*Doma neslavíme Vánoce, u chůvy jsem je slavila. Mamka neslavila ani vietnamské svátky. Max na lunární nový rok si zavolala s někým a popřáli si, ale nedávali jsme si dárky a neslavili jsme to. Mamka je asi nejmíň věřící člověk. Vždycky jsem se těšila jen na narozeniny. To bylo jediné, co jsem kdy slavila. V Mariánkách jsme slavili se společností pro Vietnamce Nový rok a svátek na podzim. Dělal se to vždycky v nějakém kulturním domě. Sešli se tam*

všichni Vietnamci z okolí. To začlo, když mi bylo tak 13. Rodiny se finančně složily anebo přinesly jídlo a dělal se tam program a hry pro děti. Velká událost byla vždycky taky vietnamská svatba. Tam se sešly stovky lidí z celé republiky.“

V: Jaké svátky slavíš teď nebo jaké bys chtěla slavit se svojí budoucí rodinou?

R: *„Vzhledem k tomu, že nemám vietnamského přítele a manžela a nikdy mít nebudu, nemyslím si, že budeme s dětma vietnamské svátky slavit. Určitě jim o tom budu vyprávět, aby nezapomněly naši kulturu, ale vzhledem k tomu, že jsem to s mamkou nikdy neslavila nebo tak, tak si myslím, že k tomu nemám nějaký vztah. Když už bysme něco slavili, tak asi stoprocentně Vánoce. Mám je hrozně ráda, a i když jsem to neslavila, tak jsem to měla vždycky ráda, tu atmosféru, cukroví, pohádky!“*

V: Jaký vidíš rozdíly mezi českou a vietnamskou kulturou ve výchově dětí?

R: *„České děti víc odmítají a hádají se s rodičema. To u nás není vůbec tolerované a bere se to, jakože to dítě není vůbec vychované. A taky když někam přijdeš a jsou tam starší lidi, musíš pozdravit. To je strašný, když nepozdravíš. Mamka na to byla háklivá, když jsem se někdy styděla a nepozdravila, tak jsem měla doma pak kázání. (pauza) Když ti to tak vyprávím, tak nechci, aby moje děti zažívaly to stejné. Vyrůstala jsme na pomezí dvou kultur a mám pochopení pro nějaký potřeby dětí. Mamka je honě konzervativní a vůbec neuznává českou výchovu.“*

V: Cítíš se teda být víc Češkou nebo Vietnamkou?

„Necítím se ani jako stoprocentní Čech ale ani jako Vietnamec. Sice jsem se tu narodila a vyrůstala, ale lidi mě neberou úplně jako Češku a já taky nikdy nebudu. Mám třeba stále vietnamské jméno.“

V: A vždycky jsi to takhle cítila, nebo se to nějak změnilo?

R: *„Noo hele asi jo, myslím si, že když jsem byla ještě na gymplu, vnímala jsem to jinak. Asi jsem chtěla být víc česká.“*

V: Tak já myslím, že mám všechno. Moc díky za všechny informace

R: *„V poho, ráda jsem tě slyšela.“*

V: Já tebe taky

Příloha B – Rozhovor s respondentkou Z

Respondentka Z.

- Věk 22 let
- Pohlaví žena
- Studentka VŠE

Plánuješ tu po studiích v Čechách zůstat?

„Určitě, jakoby po ukončení studia tady určitě plánuju pracovat a případně možná bych chtěla klidně do zahraničí někam zkusit do nějaký zahraniční pracovní cestě.“

Už ses taky v Čechách narodila?

„Nene já jsem tady od 11 let. Táta tady byl už nějak dřív, myslím 20 let dřív a potom mě sem vzal, když mi bylo 11.“

Žádala sis o české občanství?

„Jo žádala jsem, ale byla jsem odmítnutá, protože jsme nevěděli, jak máme napsat jakoby u finance, tak jsem tam trochu psali špatně, tak mi to odmítli a řekli mi, abych to udělala za dva roky jakoby znovu.“

Popsala bys mi prosím tvoji rodinu?

„Uuum myslíš v Čechách, nebo v době, kdy jsem byla jakoby ve Vietnamu?“

Klidně obojí

„Tak já jsem vyrůstala ve Vietnamu s babičkou a s mamkou a táta byl v Čechách a on se vrátil jakoby jenom o prázdninách jakoby navštívit a pak zase sem. Aaa když jsem přijela, tak vlastně já tady bydlím s bráchou a taťkou, protože rodiče jsou rozvedení, jo.“

A kolik je bráchovi?

„Bráchovi je mu 19. A on je tady od dvou letech, takže od malička.“

A jak to máš s vietnamštinou?

„Jjojo to je mateřský jazyk pro mě.“

A češtinu bylo těžké se naučit?

„Umm já si myslím, že dost, ale i teď mám s tím problémem, třeba se skloňováním. Musím vždycky přemýšlet, než to řeknu, takže je to docela těžký jazyk.“

Učila ses češtinu jenom ve škole nebo jsi měla nějaké doučování?

„Vlastně já jsem měla doučování, ale spíš jakoby jednotlivě s jednou holkou. Ona je vlastně Češka a já jsem jí měla na dva roky a pak ze školy a pak samo to nějak vyvíjelo.“

A jak to má brácha s češtinou?

„On to má o mnohem lepší než já. Když on je tady od malička jako od dvou let, takže on to umí perfektně.“

Tak s bráchou ses neučila česky?

„No jenom my jsme si povídali.“

A bavíte se s bráchou česky nebo vietnamsky?

„Takový mix, někdy česky a někdy vietnamsky. Když nás něco napadá a my si někdy neuvědomujeme, že mluvíme česky nebo vietnamsky, protože my jsme zvyklí i tak i tak a někdy je to docela mix.“

A tat'ka umí česky?

„Tat'ka spíš mluví česky jakoby v práci, ale neumí to úplně perfektně, třeba co se týče gramatiky, tak vůbec, ale hovorově, tak to umí. Protože on předtím bydlel na Slovenku a přestěhoval se do České Republiky a proto má stále ten slovenský přízvuk.“

Když ses sem přestěhovala, připadalo ti, že tě lidi přijali?

„Když jsem přijela, tak jsem neměla vůbec žádný pocit, že by byli někdo proti mně. Já jsem neměla. Takhle, já jsem neměla až na 6ti jsem chodila do školy, kterou mě dost vítali a i kamarádi a i učitelé, prostředí. Jenom ze mě někdy dělali srandu, ale víš, to nebylo jakoby toxický, takže... (smích) Jo a já jsem byla vlastně ve třídě s těmi, co měli problémy. Já jsem neměla dialekt.. jak se to říká? Že oni měli nějaký problémy se psaním nebo čtením a tak jo. Ale to já jsem jakoby neměla, jenom jsem neuměla česky, takže oni mě dali do té třídy a pak

potom, to byla 6. Třída a pak když jsem byla v 7., tak už mě dali do normální třídy s ostatními. Jenom to byl ten jeden rok.“

Jo, rozumím, aby ses naučila česky...

„Jo a hodně mi pomohli. Jakoby dělali různé ty karty jazykové, co to má být, co to je tohle a tak.“

A měla jsi ve třídě kamarády? Jak ses tam cítila?

„Měla jsem tam jako taky ještě ty staré kamarády s těmi novými, takže oni spojili ty dvě třídy jakoby spolu. Takže, ale jako já jsem se cítila úplně v pohodě. Jako já jsem nikdy ve škole neměla problémy, že by mi někdo něco udělal. Možná vlastně jednou v sedmé třídě, jeden kluk byl na mě jakoby hnusný, ale ..ale myslím to bylo na škole v přírodě, ale já si už to moc nepamatuju.“

Cítíš se být víc jako Češka nebo jako Vietnamka?

„Já si myslím, že spíš obojí, protože některé stránky kultury adaptuju jakoby do české společnosti a to mám taky v sobě a já si myslím, že ty vlastnosti jsou pro mě jakoby dost výhodný, jako pro personální růst. Tak já si myslím, že jakoby takový obojí a i některý ty vietnamský, protože já si myslím, že ve Vietnamu, když jsem byla malá, takže už jakoby na mě zůstalo, ehh ve mně zůstaly nějaké ty vietnamské rysy no. Ale já si myslím, že se dokážu dobře adapt.. dobře přizpůsobit, když jsem ve Vietnamu i tady, takže je to v pořádku.“

A mělas to tak vždycky, nebo se ti to změnilo?

„Já si myslím, že dřív jsem se chovala víc jako Češka a teď postupem času, kdy jsem si začala uvědomit okolo sebe věci a já jezdím často do Vietnamu, tak to mám, trochu jsem si to změnila. A.. takže.. jakoby těžko říct, jestli jsem víc Češka nebo Vietnamka. Já si myslím, že záleží na situace, kdy se mam chovat jako Češka a kdy se mam chovat jako Vietnamka. Ono si myslím, že tady nejde o to, jestli jsem Češka nebo Vietnamka, spíš o to, co je ve mně. Jakoby, jak bych na ty věci reagovala já, se svým myšlenkem, se svým prostě... no já si myslím takhle.“

Co slavíte doma za svátky? I vietnamské i české?

„Jo jo, já si myslím, že například my slavíme vlastně víc vietnamských svátků, protože spíš taky kvůli rodičů, jak jsou zvyklí na to. Ty české spíš ne, ale Vánoce jakoby někdy děláme,

jakoby ty večírky a máme taky kapra a takový věci a dáme taky dárky. A jinak slavíme hlavně Vietnamský nový rok určitě. A jinak většinou táta nebo rodiče jsou v práci, takže takový ty méně hodnotný dá se říct, nebo méně časté svátky neslavíme.“

Dodržujete nějaké náboženské tradice nebo nějaké svátky?

„Jo, jestli znáš jakoby, každá rodina nebo ve Vietnamu mají takhle oltář, na ty .. na ty předchozí, no jako by ty co zemřeli. Tak my je vždycky ctíme doma, a když jsou nějaké svátky anebo jsou jejich úmrtní ten den, tak my je vždycky ctíme. Tak například tohle.“

A budeš něco z toho dodržovat i se svojí budoucí rodinou?

„No já si myslím, že záleží, jakou budu mít rodinu, jestli s Čechem anebo s Vietnamcem. Ale já si myslím, že bych dodržovala částečně určitě. Ale myslím si, že né úplně detailně, jako předchozí, nebo jako táta, ale částečně bych to dodržela.“

Pomáhala si rodičům někdy v práci?

„Můj táta on.. jeho práce nepotřebuje mojí pomoc, protože nejsem školená. Ale já vlastně chodím na brigády, takže spíš vydělávám. Jakoby úplně nepomáhám, protože většina vietnamských rodin mají potraviny, žejo, takže ty děti jim pomáhaj, ale my teda nemáme, takže on spíš pracuje ve firmě, takže já spíš pomáhám finančně, že vydělávám něco pro sebe, abych nemusela prosit tátu o to.“

A pomáháš doma v domácnosti?

„Jo protože táta je od rána do večera v práci, takže většinou dělám já. Vaření i takový prádlo a tak i uklízení.“

Když jsi ještě chodila na střední a na základku, co jsi dělala ve volném čase?

„Jo počkej, já jenom potřebuju chvilku si na to vzpomenout.(pauza) Já si myslím, že já jsem nejvíc chodila s kamarády ven. Já jsem vlastně nechodila moc na ty kroužky, spíš se ty věci učím sama, třeba hrát na kytaru nebo tak. Anebo chodit do kina s kamarády a asi spíš aktivity s těmi lidmi anebo trávím čas doma a čtu si.“

A chtěla jsi na nějaké kroužky chodit?

„No to vlastně jsem ani neměla představu, že bych někam chodila. Já jsem byla takové uzavřené dítě spíš a pak jsem začala víc otevřít, když jsem byla na střední škole. Jako na

základce jsem měla taky partu kamarádů a kamarádek, ale teda já si myslím, že na ty kroužky jsem moc nechodila, ale vlastně já si pamatuju, že moje škola mi nabízela bezplatný kurz češtiny, jakoby individuálně, tak já jsem tam chodila.“

A jezdili jste třeba na nějaké výlety?

„Vlastně, když jsem byla na základce a ještě na střední škole, tak ještě jo, protože.. ale teď, když jsem začala chodit na vysoké školy, tak spíš se to omezilo časově. A za druhé, že táta je takový pracovní člověk, on furt furt v práci. Já jsem taky někdy si říkala, jestli nemůžem jít ven na večeri a on říkal, no já mam hodně práce no takže jsme nakonec nešli a on pak byl spíš jakoby doma.“

A na dovolené jste jezdili?

„Jo my jsme jezdili jakoby do zahraničí na týden a tak, ale to bylo hódně hódně dávno. Naposled si myslím, že jsme byli ve Vietnamu před dvěma roky.“

A to bereš jako dovolenou, když jedeš do Vietnamu? Navštěvujete tam příbuzné a tak?

„Jo jo jo, oboje, taková kombinace.“

A mohla sis sama vybírat, jak volný čas trávit?

„Jo když mluvím o teď, tak jo, jenom mě někdy zatíží, že musím jít domů a udělám ty domácí práce a tak, ale to jenom někdy. Protože já mám hodně dobře naplánovaný time management, tak ty plány pro den nebo pro týden, takže já si myslím, že je to úplně v pohodě. Táta na mě netlačí, že bych musela být doma a dělat tohle a tohle, to všechno na mě.“

A dřív sis taky mohla sama vybírat, co dělat ve volném čase?

(smích) „To asi už ne, spíš na základní škole spíš ještě táta, ale na střední škole už je to volnější a teď už je to úplně volný.“

Vidíš nějaký rozdíl mezi výchovou českých dětí a vietnamských dětí?

„Já si myslí, že je tam určitě rozdíl. Já si myslím, že české rodiny dávají svým dětem víc volno, než vietnamské rodiče. A oni se snaží s nimi jakoby komunikovat, ale vietnamští rodiče v Čechách, neříkám jako obecně, ale oni většinou jsou hodně zaneprázdněný s pracemi a tak,

takže nemají čas na své děti, takže oni většinou vyrůstají sami a pro mě, že někdy rodiče se ani nesnaží poslouchat své děti a ani nenechávají je. Oni si myslí, že já ti řeknu tohle a ty musíš to dělat, protože to říkám já, protože já jsem starší a už jsem prožil několik věcí a tak, ale samozřejmě to neříká můj táta, ale většinou, co vidím kolem. Ale já si myslím, že to záleží na typu rodičů, na jejich charakteristiky a jejich personality.“

Takže ty jsi to takhle přísné neměla?

„No jakoby já jsem měla, táta je hodně přísný, ale on na mě nikdy netlačil. Jako například většina vietnamských rodičů chtějí, aby děti jdou na gymnázium, to asi víš. Anebo prostě mít nějaký hodně vysoký úroveň vzdělání. Ale můj táta mě jakoby nikdy netlačil. Jako očekával, že bych mohla mít co nejlepší vzdělání, ale on na mě nikdy netlačil.“

(pauza)

„Já jsem vlastně, když jsem byla ještě na střední škole, teda na základní škole a byla jsem v 9. třídě, takže už bych měla vědět co a kam dál, já jsem opravdu nevěděla, co bych měla dělat. Jakoby táta chtěl, abych šla na gymnázium a tak já si říkám, no tak já zkusím a pak jakoby s výběrem na všechno mě nechal, abych si vybrala všechno sama, a já jsem se přihlásila jenom na gymnázium, nepřihlásila jsem se na jiný střední škole. Já jsem ráda, myslím, že to bylo pro mě dobrý výběr. Jakoby já jsem neměla žádný tlak od táty, ale i když to bylo těžký na gymnázium, jako na rozdíl od střední školy. Ale například bratr, on když, on se přihlásil na gymnázium a tam byl asi dva týdny nebo měsíc, ale se mu nelíbilo, protože toho bylo hodně a neměl čas pro sebe. Né že nebyl chytrý, ale prostě neměl čas pro sebe, takže on se rozhodl přejít na střední škole, jakoby on umm ekonomický myslím, jak se to říká, obchodí akademie? Něco takového?“

Aha jo, jo

„No a táta mu vůbec v tom nebránil. Jakoby on věděl, jak jsem se učila, a viděl, jak sem docela s tím trápila, tak on už i netlačí na mého bratra. Nebo on nikdy netlačil spíš expectation takový, no očekávání.“

A poslední otázka. Myslíš, že je rozdíl v tom, jak je vychovávaný tvůj brácha a jak ty?

„No já si myslím, že jo. Jde vidět jakoby ve víc ty rozdily, protože já někdy mám stále ty tradiční vietnamské rysy, takže já k věcem chovám se trochu víc intenzivně než on. On je takový víc trochu volný a on se přizpůsobí víc k český teenager. (smích)